

Diss.
2073(13.)

Diss. 2093(13

Heimsoeth

Ans. 2093 (13)

DEMOCRITI
DE ANIMA DOCTRINA.

ADDITA SUNT DEMOCRITEA.

DISSERTATIO

QUAM AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
AB AMPLISSIMO ORDINE PHILOSOPHORUM IN
UNIVERSITATE FRIDERICIA WILHELMIA
RHENANA LEGITIME IMPETRANDOS

PUBLICAE DEFENDET SCRIPTOR

FRIDERICUS HEIMSOETH

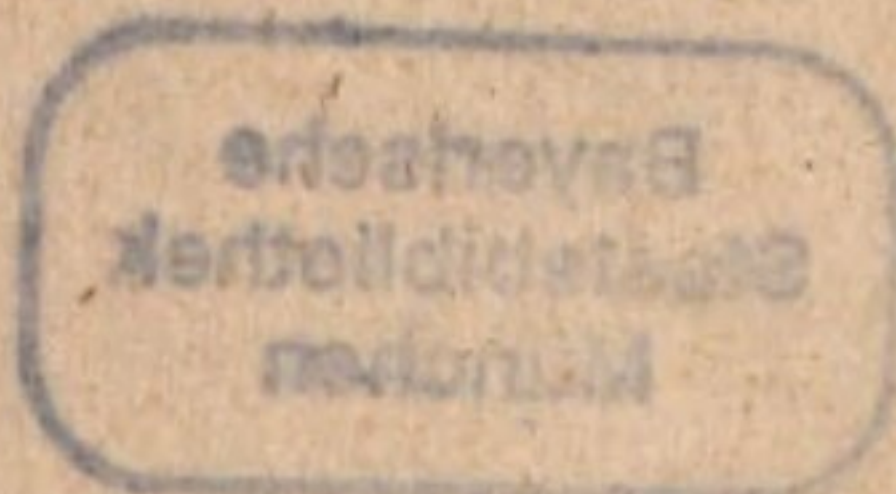
AGRIPPINENSIS

SEMINARII REGII PHILOLOGICI SODALIS ORDINARIUS.

B O N N A E

TYPIS CAROLI GEORGII.

MDCCCXXXV.

DEMOCRITII

DE ANIMI DOCTRINA

ADDITIONA SUNT DEMOCRITII

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

QUAM AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
AB AMPLISSIMO ORDINE PHILOSOPHORUM IN
UNIVERSITATE FRIDERICIA WILHELMINA
RHEINANA LEGITIME IMPETRANDOS

FRIDRICH DITZDORF SCHEIDT

FRIDERICUS HEIMSOETHII

ACADEMICUS

RECTORIS UNIVERSITATIS RHEINANAE

BONNAE

TITULUS CATHOLICUS

THEOLOGICUS

Bayerische
Staatsbibliothek
München

PROLEGOMENA.

Tribus potissimum de causis historiam philosophiae graecae a philologis tractandam esse arbitror. Primum, quia pars philologiae est, neque cognitio antiquitatis exhauritur, si praecipua quaedam pars relinquitur. Deinde quia philologorum opera in illa collocata ne nunc quidem supervacanea videatur. Accedit, quod multa vel in iis scriptoribus, qui ab omnibus leguntur, velut in Cicerone, inveniuntur, quae, nisi graecam philosophiam accurate cognoveris, penitus non perspicias. Sunt etiam aliae rationes, quas nunc mitto. Sufficiant enim illa ad institutum huius libelli probandum. Atque Democriti de anima doctrina praecipue lacunis, tenebris, erroribus laborat; ita ut neque fines philologiae mihi videar transisse, neque inutilem et superfluam rem egisse. Et praeter psychologiam reliquias magni

viri ita collegi, ut primum orationis particulas superstites composuerim, dein doctrinae voces sistere et rebus suis aptare, quod ipsi doctrinae non inutile esse intelligebam, curaverim; denique fragmenta, quae superesse videntur praeter sententias quas dicunt morales, Ioniae non immemor, conscripsi.

Notae librorum.

Stob. phys. = Stob. eclog. phys. ed. Heeren.

Sext. Empir. ed. Fabric.

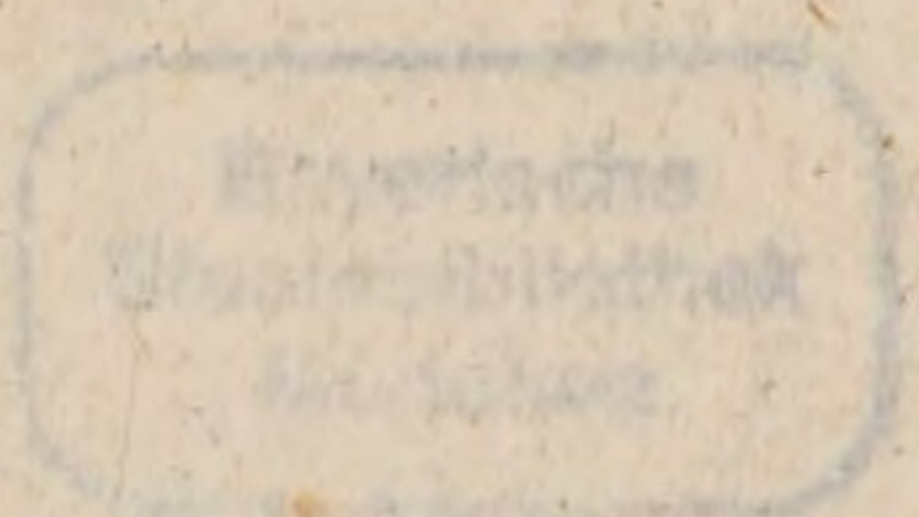
Theodoret. oper. tom. IV. ed. Viger.

Cod. Flor. G. = codex parallel. Damascen. in Gaisfordii

Stob. eclog. ethic. tom. IV. append. edit. Oxon.

Comment. Aristot. edit. Aldin.

Simplicii de coelo commentarium, valde in Aldina corruptum, ideoque, ubi de vocibus agebatur, prorsus inutilem, emendavi e schedis cl. Brandis.

Οὕτως οἶμαι πως τὸν ἄνδρα τῇ δόξῃ τῇ δὲ λέξει
δαιμονίως λέγειν καὶ μεγαλοπρεπῶς.

Aristoteles de anima I, 2. Cum illud potissimum animae proprium videretur, quod movet, nulla autem res movere aliam posse putaretur, nisi quae ipsa moveatur per se, Democritus eas atomos animae ex innumerabilitate atomorum elegit, quas mobilissimas omnium esse sciebat, rotundas scilicet et exiguas. Itaque, cum tales figurae facillime propter subtilitatem in omnes corporis partes penetrare ipsaeque motae reliquas movere possint, animas animalium rotunda et exigua corpuscula esse decrevit. Quod ita accurate Aristoteles tradidit, ut et certissimum totius doctrinae fundamentum habeamus et ceterorum, si qui eam rem tetigerunt, fidem perspiciamus. Probanda igitur sunt Plutarchi verba plac. philos. IV, 3. Stobaeique phys. 796.

Δημόκριτος πυρῶδες σύγκριμα τῶν λόγων θεωρητῶν, σφαιρικὰς μὲν ἔχόντων τὰς ἰδέας, πυρίνην δὲ τὴν δύναμιν, ὅπερ σῶμα εἶναι.
et Diogenis Laertii

— ἐκ λείων καὶ περιφύρων ὄγκων συγκεκρίσθαι καὶ τὴν ψυχὴν.
quae verba latine apud Ciceronem leguntur:

— Democritum levibus et rotundis corpusculis efficientem animum —,

seponendae, quia aliena admiscuerunt, narrationes Nemesii de nat. homin. 2.

*Δημόκριτος πῦρ· τὰ γὰρ σφαιροειδῇ σχήματα
τῶν ἀτόμων συγκρινόμενα, πῦρ τε καὶ αἶρα,
ψυχὴν ἀποτελεῖν·*

et Macrobiani de somn. Scip. I, 14.

Democritus spiritum insertum atomis hac facilitate motus, ut corpus illi omne sit pervium.

Voces Democr. Quo tota animae et omnino atomorum ratio verisimilis fieret, Democritus corpuscula memoravit, quae, cum sol per fenestram infusus est, in aëre videntur variè concursantes:

οἷον ἐν τῷ αἵρι τὰ καλούμενα ξύσματα, ἃ φαίνεται ἐν ταῖς διὰ τῶν θυρίδων ἀκτίσιν,

qua de re vetustissimi Aristotelis interpretes verius dixerunt, quam is, qui nuper libros de anima edidit. Alia similitudo ap. Stob. phys. 924.

καθάπερ ἐν ἀσκή πνεῦμα,

quam Democrito dederunt, neque elegantiae viri, neque etiam opinioni accurate respondet.

Rotundae igitur illae atomi, ita per membra, Lucretio teste III, 371, dispersae, ut corporis et animae atomi singulae singulis appositae sint, quoniam nunquam quiescunt, trahunt secum et movent totum corpus.

Ac de prima animae cum corpore coniunctione neque in doctrina de procreatione, quae, cum omnia collegeris, satis plena ad nos pervenit, neque alibi ullum vestigium inveni, ita ut hac de re nihil separatim statuuisse videatur. Cf. Ciceronis verba:

— Democritum enim, magnum quidem illum virum, sed levibus et rotundis corpusculis efficientem animum concursu quodam fortuito — et Iamblichi ap. Stob. phys. 900.

— ἀπὸ τῶν ἀπείρων ἀτόμων κατὰ συντυχίαν συν-
νερχομένων συνίστασθαι τὰς ψυχάς.

denique, si placet, Lucretii versus:

— gigni pariter cum corpore et una
Crescere — pariterque senescere mentem,
quae ex parte ipse Democritus dixisse videri posset his
verbis:

αὐξανόμενῳ τῷ σώματι συναύξονται καὶ αἱ
φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι καὶ ἐς
τὰ πρόηγματα πάντα ἀπαμβλύνονται.

nisi eadem Atossa Dario suo nocturno colloquio in aures
insusurrasset, διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δημοκ. v. Herodot.
III, 134. *)

E morientis corpore anima evadens per auras,
unde venerat, dividitur et dissipatur. Atque hanc
suam de dissolutione animae doctrinam, quae nota
est per omnem antiquitatem, etiam in libro περὶ τῶν
ἐν Ἄιδου, si scripsit, exposuit, tales opiniones metu
male viventium ortas esse contendens. v. fragm. ap.
Stob. XCVI. CXIX.

Aristot. de respirat. 4. Servatur autem anima et
augetur viventi respiratione. Quum enim id, quod
circa hominem est, corpus comprimere rotundasque
atomos extrudere coepit, ne tota anima e corpore ex-
primatur, ἀναπνοή succurrit. Scilicet magnus numerus
earum particularum, quibus anima composita est, in
aëre vagatur, quae respiratione in corpus intrantes no-
vas simul particulas afferunt atque compressui illi resi-

*) Hoc igitur Democedis Crotoniatae est vel Atossae vel
Herodoti; alia apud Stobaeum aliosque Democharis sunt
et Demetrii et Democratis et Demosthenis. Lemma fuit
Δημ. Δημο. Δημοκ.

stentes, quominus exeuntes omnes emigrent, impediunt. Et quamdiu hoc fieri licet, tamdiu vivunt animalia, ac respiratio vitae finis est. Ubi enim illud, quod comprimit, vincere coepit neque novis particulis superatur ac reprimitur, mors accidit. Aliquot quidem atomi vel in cadaveribus reliquuntur, etsi plurima pars evasit.

In quo loco quatuor fere restant explicanda: primum quomodo fiat, ut τὸ περιέχον comprimat; dein, qua de causa rotunda illa tantum compressu evadant, respiratione intrent; denique initium respirationis atque mortis in omnibus animalibus necessitas.

Et comprimi corpus διὰ τὸ ψυχρὸν εἶναι τὸ περιέχον, non solum interpretes Aristotelis dicunt, ut Philop. de anim. f. 16. a. et Michael Ephes. 165. b., sed ipse etiam Aristoteles videtur significare, ubi contra Democritum dicit respirat. 4 ὅταν δὲ τὸ πέριξ ἢ ψυχρὸν καὶ συνάγη καὶ συμπηγνύῃ τὸ σῶμα, κατέχειν συμβαίνει τὸ πνεῦμα· καίτοι τὸτ' ἐχρῆν τὸν θυράθεν εἰσιόντα κωλύειν τὴν σύνθλιψιν· unde illi sua sumsisse videntur. Rotunda autem corpuscula potissimum expelluntur et inferuntur, quia mobilissima sunt. Idque ipsum Aristotelem dicere Philoponus contendit et Michael et Simplicius, verba illius de anima I, 2.

συνάγοντος γὰρ τοῦ περιέχοντος τὰ σώματα καὶ ἐκθλίβοντος τῶν σχημάτων τὰ παρέχοντα τοῖς ζώοις τὴν κίνησιν διὰ τὸ μηδ' αὐτὰ ἡρεμεῖν μηδέποτε —

ita interpretantes, ut διὰ τὸ μηδ' αὐτὰ ἡρεμεῖν μηδέποτε non ad παρέχοντα τοῖς ζώοις τὴν κίνησιν referant, sed ad ἐκθλίβοντος τῶν σχημάτων τὰ —.

Atque haec quidem non neglecta a Democrito videantur, motus autem eius, quo respiratio fiat et

mortis rationes ipse Aristoteles in Democriti doctrina desiderabat, quem etiam propterea reprehendit, quod omnia animalia respiratione vivere putavisse videatur (respirat. 2 init.).

Voc. Democr. In hoc loco Democritus facile voces εἰσπνεῖν, ἀναπνεῖν, ἐκπνεῖν accurate distinxit, scilicet τὸ εἰσπνεῖν et ἀναπνεῖν opponens τῷ ἐκπνεῖν. Cf. Aristot. respir. 4.

καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἀναπνεῖν καὶ ἐκπνεῖν εἶναι τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀποθνήσκειν.

et priora illa coniuncta leguntur in cod. Laurent. de anima I, 2.

διὸ καὶ τοῦ ζῆν ὅρον εἶναι τὴν εἰσπνοὴν καὶ τὴν ἀναπνοὴν.

De somno testimonia silent. In quo loco fortasse non reiiciendum est, si quid apud Epicurum atque Leucippum in hac re commune reperiatur. Ac de Leucippo, qui non alia ac noster de anima docuit, Plutarchus narrat plac. philos. V, 25, quem locum, misere corruptum, donec melius quid dicetur, ita scribo:

Λεύκιππος (τὸν ὕπνον γίνεσθαι) ἐκκρίσει τοῦ λεπτομεροῦς πλείονι τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ψυχικοῦ θερμοῦ· τὸν πλεονασμὸν αἰτίαν θανάτου.

Quibus verbis apud Lucretium quaedam respondent libro IV inde a v. 917. E fragmento ap. Stob. VI, 55. (ἡμερήσιοι ὕπνοι σώματος ὅχλησιν ἢ κ. τ. λ. σημαίνουσιν) nil eruitur.

De sensibus.

Duo fere in doctrina de sensibus sunt, quae suo modo Democritus explicavit, visus scilicet et auditus. Atque ille apud Theophrastum ita describitur.

Theophr. de sens. §. 50—55. Visum Democritus ἐμφάσει fieri dicit. Ea autem non statim in pupilla fit, sed, quia ab omni corpore imago fluit, aër, qui est inter videntem et id quod cernitur, et densatur utriusque imagine et sicut cera effigie rei informatur. Iam nunc solidus aër et ita impressus, ut imaginis imaginem prorsus reddat, oculis ἐμφαίνεται; solidis enim corporis partibus ἐμφασίς non recipitur, per humidum oculum permigrat. Unde etiam inter ipsos oculos humidissimi excellunt.

Quibus Theophrastus haec argumenta opposuit:

1. Aërem ita formari, ut Democritus voluerit, non posse: id enim, in quo quid imprimatur, densum esse oportet neque fragile, qualis aër est.

2. Deinde in aqua ut solidiori facilius impressionem fieri, at difficilius cerni.

3. Omnino non opus fuisse ista impressione ei, qui fluere rerum imagines decrevisset; eas enim ipsas oculis ἐμφαίνεσθαι posse. (Ergo Epicuri doctrina Theophrasto iustior videbitur? Is enim ipsa εἰδωλα ad oculos venire docuit. At aërem interiacentem, solidam rem, mathematica mens non negligebat. Quoniam igitur aër adest, Democritus ita statuit: si ille abesset, tum ipsa quidem simulacra ad oculos nostros pervenirent, ita ut vel formicam in coelo videremus. Aristot. anim. II, 7. Ita visus per aërem simul fit simulque impeditur).

4. Sint autem ista omnia, qui tandem ἐμφασίς fieri potest, donec impressio non ad oculos hominis, sed ad rem versa est?

5. Dein, cum plura in eodem loco cernuntur, quo pacto in eodem aëre plures imagines impressae sunt?

6. Atque quo modo alter alterum videre potest, cum utriusque imago concurrat?

7. Porro cur ipsi nos non cernimus? Sicut enim alii, ita nos quoque imaginem nostram videamus necesse est, praesertim cum ad nos conversa impressio sit?

8. Omnino aëris impressio credi nequit. Imagines enim omnium omnino rerum aëri imprimerentur.

9. Praeterea, si imagines fluerent aërique imprimerentur, etiam obiectas res videremus vel remotas, per diem certe, si illud Democrito concedatur, noctu impressionem non permanere. Atqui per noctem tanquam ἐμψυχότεραν non minus illam permanere necesse est.

10. De sole infra dicam.

11. Porro Democritum vituperat, quod totum corpus visus particeps fecerit. In quo loco non puto, Theophrastum Democriti verba τῷ ἄλλῳ σώματι παραδιδόναι non intellexisse. Democritus quidem animam significat per totum corpus dispersam, ad quam omnem αἴσθησιν refert: oculi et aures quasi instrumenta sunt, quibus imagines vocesque animae traduntur. Theophrastus autem αἰσθήσεις ad singulas partes, visum ad oculos refert, auditum ad aures. §. 54 ἀτοπον δὲ καὶ τὸ μὴ μόνον τοῖς ὄμμασιν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι μεταδιδόναι τῆς αἰσθήσεως. §. 57 — ὥσπερ οὐ ταῖς ἀκοαῖς ἀλλ' ὅλῳ τῷ σώματι τὴν αἴσθησιν οὖσαν. οὐ γὰρ, εἰ καὶ συμπάσχει τι τῇ ἀκοῇ, διὰ τοῦτο καὶ αἰσθάνεται.

12. Hoc quoque rationi non convenire, quod simul dixerit, similia similibus potissimum cerni, atque visum per aërem fieri et oculi liquorem.

13. Postremo magnitudines rerum et intervalla opponit.

Tantum Theophrastus. In quo non subsistendum

est. Aut enim omnino non accurate rem exposuit, aut voces Democriti sciens ita orationi suae inseruit, ut nostram rei cognitionem turbaverit. Quid? Audaciam meam accusas vel ineptiam. Ego vero dicam, quod sentio. Democritus *ἐμφασιν, ἐμφαίνεσθαι*, usitatas hominum ac philosophorum voces, ita retinebat, ut certum sensum iis ex doctrina sua tribueret. Revera omnem *ἐμφασιν* solvit in imagines per aëris impressionem ad oculos usque progredientes. Neque ita cogitandum est, imaginem rei semel in aëre densato tanquam in cera imprimi, dein hanc impressionem oculis *ἐμφαίνεσθαι* (quod Theophrastus dicere videtur §. 50 et 52 princ. v. supra 4.); verum imago aëri leviter imprimitur, atque ea impressio per aërem, qui est oculum inter et rem, iterata continenter impressione, ad hominem perfertur, ubi, ab humidissima corporis parte recepta, in animam penetrat, quae per totum corpus dispersa est. Iam ut imago aëri impressa tota et integra ad animam perveniat, quod circa oculum est, solidissimum, ipsum oculum ex omni parte quam maxime humidum esse oportet. Sole opus est ad videndum, quia aërem tantum densat, quantum satis est, ut omnino imago aëri impressa permanere et ad oculos pervenire possit; noctu impressionem nec manere nec procedere. Quod autem magnitudines rerum et intervalla per oculorum angustias penetrant, hoc imagunculae illae ostendunt ac probant, quae semper in oculis cernentium videntur. (Hoc Simplicius de sens. et sensib. narrat f. 97. a. — οὗ τεκμήριον παρατίθεται τὸ αἰεὶ τῶν ὁρῶντων ἐν τῇ κορῇ εἶναι τὴν τοῦ ὁρωμένου ἐμφασιν καὶ εἶδωλον· idque fortasse Theophrastus dicit §. 54 fin. τὰ δὲ μέγεθῃ καὶ τὰ διαστήματα πῶς ἐμφαίνεται; Καίπερ ἐπιχειρήσας λέγειν πῶς οὐκ ἀποδίδωσι.)

Voc. Democr. Δείκελα. v. Democritea v. εἶδωλα. Ἄηρ τυποῦται, οἷον εἰ ἐκμαξείας εἰς κηρόν. (ita Burchard. pro σκληρόν.)

De voc. ἔμφασις, ἔμφαίνεσθαι dixi. Revera igitur non ἔμφαίνεται ὁ τύπος τῷ ὄμματι, sed ὄμμα δέχεται τὸν τύπον καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι παραδίδωσι. Ea autem Democriti elegantia fuisse videtur, ut suas voces ita cum usitatis misceret, ut usitatas suis quasi interpretaretur. Non possum, quin statim alius exempli, non longe petiti, suspicionem addam. Scilicet, ubi docebat, sole ad videndum opus esse, ut repellens a se impressum aërem denset, (quo ἔμφασις fieri i. e. imago aëri impressa ad oculum pervenire possit,) ibi, ut communem opinionem suae doctrinae adderet et quasi subderet, hoc addebat: ita, ut lucem quasi afferat ad oculum. Iam Theophrastus ἀλλ' ἴσως, inquit, τὴν ἔμφασιν ὁ ἥλιος ποιεῖ, τὸ φῶς ὥσπερ ἐπιφέρων ἐπὶ τὴν ὄψιν, καθάπερ ἔοικε βούλεσθαι λέγειν. ἐπεὶ τὸ γε τὸν ἥλιον ἀπωθοῦντα ἀφ' ἑαυτοῦ ἀποπλαττόμενον πυκνοῦν τὸν αἶρα, καθάπερ φησὶν, αἰτοπον. διακρίνειν γὰρ πέφυκε μᾶλλον.

Aristoteles de aqua et ἔμφάσει testatur de sens. et sensib. 2. Plutarch. plac. philos. IV, 13. Galen. c. 25, Diogenes Laertius et Cicero, ubi eam rem tangunt, quod Democrito cum Epicuro commune est, referunt. Cod. Flor. G. p. 23 ex Plutarchi loco corrigendus est. Quod in speculis nos ipsos videmus, Epicuro imaginibus, τύποις Democrito fit reflexis. (Plut. plac. philos. IV, 14 Galen. 25. Cod. Flor. G. p. 24.) Atque diligenter Democritus, non dubito, naturam rerum descripsit, quae imagines remittant. Similitudo rei ap. Lucret. IV, 144 seqq.

Theophrast. de sens. §. 55—58. Plut. plac. phil. IV, 9. Sonus quisque ἀπορροή est, quae ubi ad aërem venit, et aërem movet et ipsa movetur. Quo motu

utriusque particulae primum ita separantur, ut similes similibus coniungantur, dein ad homines provolvuntur. Ibi aër per aures potissimum, quoniam plurimum vacui habent, ingressus, quia protundebatur et per vim intrabat, dividitur et dispergitur per omne corpus. Quo autem sonus totus immergat celeriterque aequali modo per totum corpus dissipetur neque reiectus excidat, necesse est id, quod circa aures est, reliquasque capitis partes densissimas esse, venas autem omnes quam plurimum vacui habere.

Voc. Democr. *φωνή* latiori sensu.

Vocem humanam a Democrito et Epicuro *ῥεῦμα λόγων* nominatam esse, Gellius narrat V, 15, quod, cuiusvis auctoris sit, eleganter et ex doctrina dictum retineo, licet Burchardus ingeniose maluerit scribere *ῥεῦμα αἰσθημάτων*.

Imago vocis Epicuro ipsis *ἀπορροαῖς* remissis, Democrito aëre *ἀπορροαῖς* protuso redeunte existit; eodemque modo fit, ut ipsi nos loquentes audiamus. Theophrast. sens. §. 53.

Atque haec quidem de visu et auditu traduntur, in quibus multa sunt, quae velis accuratius narrata esse. In reliquis nihil memorabile fuit. Hoc facile intelligitur Democritum imprimis in Aristotelis vituperationem cecidisse, quod omnes sensus revera ad unum retulerit. Aristot. sens. et sensib. 4.

Tantum de sensibus. *Τὸ φρονεῖν* autem ut existat, *συμμετρίᾳ* quadam particularum animae opus est: ea si adest, *φρονοῦμεν*; sin plures vel pauciores, non *φρονοῦμεν*, vel, ut veteres dicebant, *ἄλλοφρονοῦμεν*. Hoc est illud Theophrasti, quod statim post sensuum explicationem addidit, variis modis a multis tentatum:

περὶ δὲ τοῦ φρονεῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἴρηκεν, ὅτι γίνεται, συμμέτρως ἐχούσης τῆς ψυχῆς μετὰ τὴν κίνησιν (i. e. εἰδώλων, ut breviter dicam, ἐπιρρυσμίων, vel, quod Cicero dicit, post impulsionem oblatam extrinsecus). εἰ δὲ περὶ θερμός τις ἢ περίψυχρος γένηται, μεταλλάττειν φησί. Διότι καὶ τοὺς παλαίους καλῶς τοῦθ' ὑπολαβεῖν, ὅτι ἐστὶν ἄλλοφρονεῖν.

Veteres igitur laudabat propter vocem suam ἄλλοφρονεῖν et Homerum, quod Hector iacet ἄλλοφρονέων. Cf. Aristot. de anim. I, 2 et metaphys. 78 Br. In quo loco si Aristotelis verba: τὸν Ἐκτορα, ὡς ἐξέστη ὑπὸ τῆς πληγῆς, κεῖσθαι —, tam simpliciter dicta, de certamine cum Achille mecum intellexeris, Democritus ita versum Iliadis legebat XXII, 337.

Τὸν δ' ἄλλοφρονέων προσέφη κορυθαίολος Ἐκτωρ.

eaque mihi non solum vetus aliqua varia scriptura, sed etiam vetustissima ac germana videtur esse, philosophorum voluntate ab illustri loco remota et ad normam v. 246 libri XV mutata. Nam quod Hector loquitur et non inepta loquitur, hoc minime adversatur: nimirum ictus est et particulae animae evadere e corpore ita coeperunt, ut paullo post tot superfuturæ sint, quot relinqui, anima emigrante, solent. Iam ut ad Theophrasti verba rem comparemus, Hector ictus, cum evadere animae atomi coeperint, περίψυχρος fit, ebrius autem quidam v. c. περίθερμος; uterque, symmetria illa turbata, ἄλλοφρονεῖ. Theophrastus ita pergit:

ὥστε φανερόν, ὅτι τῇ κράσει τοῦ σώματος ποιεῖ τὸ φρονεῖν. ὅπερ ἴσως καὶ κατὰ λόγον ἐστὶ σῶμα ποιοῦντι τὴν ψυχὴν.

Hos igitur fines ac leges Democritus circumscripsit τῷ φρονεῖν. Videamus, quomodo omnino cogitationes fiant. Hoc in medio collocandum est, Democritum unum tantum agnoscere, scilicet τὴν ψυχὴν. Ταῦτόν ἐστι νοῦς καὶ ψυχὴ, neque vis quaequam animi propria est. In altera parte res consistunt et imagines rerum, in altera anima i. e. atomi illae rotundae exiguaeque. Nihil praeterea. Iudicandum est de cogitationibus et de doctrina veritatis cognoscendae.

Ac primum tenendum est, cui idem fuerit ψυχὴ et νοῦς, ei αἰσθάνεσθαι et φρονεῖν vel φρόνησιν et αἰσθῆσιν eiusdem generis fuisse. Et ea communis veterum opinio fuit (Aristot. anim. III, 5), quibus Democritus apponitur ab Aristotele metaphys. 78 Br. et a Theophrasto sens. §. 72. In hunc modum cod. Flor. G.

Λεύκιππος καὶ Δημόκριτος τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰς νοήσεις ἑτεροιώσεις εἶναι τοῦ σώματος.

Atque omnem hominum vel rerum cogitationem e Democriti doctrina imaginibus in animam incurrentibus fieri, neque ullam speciem cogitari posse nisi pulsu imaginum, Ciceronis vituperationes ostendunt et exempla.

Ita somniorum imagines, quas animus ipse sibi fingere videtur, incursione imaginum fiunt. Aristot. divin. per somn. 2 Δημόκριτος εἰδῶλα καὶ ἀπορροὰς αἰτιώμενος. Plut. quaest. symp. VIII, 10. Plut. plac. philos. V, 5. Idem a Cicerone non raro tangitur et ad ineptias suas perducitur. Uude etiam partem divinationis derivasse videtur. Aristotel. l. l. et inscript. ap. Thrasyllum περὶ εἰδώλου ἢ περὶ προνοίας.

Aliud eius rei exemplum in iis invenitur, quae noster de deorum opinione docuisse fertur. Quem locum totum hic et integrum, quia ita facilius tractatur, inter-

posui. Quae ad nostram rem attinent, facile agnoscentur.

De diis.

Scilicet Democritus, cum deos, quos credebant, omnino esse negaret, vario modo eam rem expedire conatus est. Ac primum a magnis rebus coelestibus deorum opinionem derivatam esse praedicavit. Fragm. ap. Sext. Empir. 554. Homeri, gravissimi poetae, deos per allegoriam explicasse videtur. Eustath. ad Odyss. XII v. 65. Ex suis rebus, si aeternitatem spectabat et originem rerum, necessitatem deum dicere potuit vel etiam atomos. Cuius rei certa vestigia non memini me vidisse. Sed motus ratione habita, sicut in corpore humano anima levibus illis rotundisque atomis constat, ita omnino rotunda igneaeque corpuscula universi quasi animam appellavit. Hoc est illud Plutarchi, Stobaei, Galeni, Eusebii, Cyrilli,

νοῦν τὸν θεὸν ἐν πυρὶ σφαιροειδεῖ τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν.

et Ciceronis nat. deor. I, 43.

tum principia mentis, quae sunt in eodem universo, deos esse dicit.

Et videntur eiusdem originis esse illa Velleii, ib. I, 12.

tum scientiam intelligentiamque nostram (*νοῦν*).

Dein vero, quoniam tam alte in omnium animis deorum notitia impressa est, secundum suam de anima doctrinam εἰδῶλα in universo vagari statuit eiusmodi, quales dii ab hominibus fingeantur, ingentes magnitudine, forma hominibus similes, aeterni. Itaque (Sext. Emp. 552)

εἰδωλα τινὰ φησιν ἐμπελάζειν τοῖς ἀνθρώποις
— εἶναι δὲ ταῦτα μεγάλα τε καὶ ὑπερφυῆ (ita
Pappencordt. e cod. Monacensi restituit pro ὑπερ-
μεγέθη) καὶ δύσφθαρτα μὲν, οὐκ ἄφθαρτα δέ.
(Ita aeternitatem mutavit.)

et in altero loco 359.

ἀνθρωποειδεῖς ἔχοντα μορφάς.

Non quiescebat, instante omnium opinione, in his idolis.
Praeter imagines enim illas ἐν τῷ περιέχοντι etiam
maiores statuit esse.

tantasque, ut universum mundum complectan-
tur extrinsecus,
unde illae effluant. Utrumque genus significari videtur
apud Clem. Alexandr. strom. V §. 88.

— τὰ γὰρ αὐτὰ πεποίηκεν εἰδωλα τοῖς ἀνθρώ-
ποις προσπίπτοντα καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἀπὸ
τῆς θείας οὐσίας.

et apud Ciceronem nat. deor. I, 12.

Quid? Democritus, qui tum imagines earumque
circuitus (elegantem pro, imagines circumva-
gantes,) in deorum numero refert; tum illam
naturam, quae imagines (i. e. illas imagines)
fundat ac mittat.

Quae quum Minucius Felix ita transscribebat in Octa-
vio XIX.

Quid Democritus? Quamvis atomorum primus
inventor, nonne plerumque naturam, quae ima-
gines fundat, et intelligentiam deum loquitur?
vix ipse intellexisse videtur, quid fabularetur. Iam alia
aliorum testimonia facile perspiciuntur, velut Augustini
in epistolis, et Irenaei, cuius verba, etsi ne loquuntur
quidem de diis, tamen eam rem tangunt. Nimirum tria
is miscuit. Valentinianorum enim, qui imagines rerum

esse, non res dicebant, et Democriti, imagines deorum in mundum descendere docentis, denique Platonis de ideis doctrinam in unum colligens conglomeransque,

Quod enim, inquit, dicunt imagines esse haec eorum, quae sunt, rursus manifestissime Democriti et Platonis sententiam edisserunt. Democritus enim primus ait multas et varias ab universitate figuras expressas descendisse in hunc mundum.

Clemens Alexandrinus, ubi philosophorum de principiis et de diis opiniones enarrat, pleno et inani deorum εἰδωλα inconcinno modo miscet (protrept. 5):

ὁ δὲ Μιλήσιος Λεύκιππος καὶ ὁ Χῖος Μητροδωρος διττὰς, ὥς ἔοικεν, καὶ αὐτὸ ἀρχὰς ἀπελειπέτην, τὸ πλήρες καὶ τὸ κενόν· προσέθηκε δὲ λαβὼν τούτοις τοῖν δυνεῖν τὰ εἰδωλα ὁ Ἀβδηρίτης Δημόκριτος.

Maximus Tyrius, ubi ostendit, deorum opinionem vix ab uno alterove prorsus reiectam esse,

ἴσασιν γὰρ, inquit, οὐχ ἔκόντες καὶ λέγουσιν ἄκοντες, καὶ ἀφέλης αὐτοῦ (θείου) τὸ ἀγαθόν, ὥς Λεύκιππος, καὶ προσθήης τὸ ὁμοπαθές, ὥς Δημόκριτος.

deos dicit, qui, ut omnia, atomorum concretione orti mutantur et intereunt. Ignoscas loquacitati meae: unum addo de Plinio. Fingamus Democritum aliquando, sicut orcum et inferos deos metu male viventium explicavit, ita superiorum opinionem praemia sperantibus dedisse. Quod cum suo modo ita protulisset: duo omnino numina sunt, poena et beneficium cet., Plinius facile scribere potuit, quod scripsit Hist. nat. II, 5.

innumeros quidem deos credere atque etiam ex virtutibus vitiisque hominum, ut Pudici-

tiam, Concordiam, Mentem, Spem, Honorem, Clementiam, Fidem aut, ut Democrito placuit, duos omnino, Poenam et Beneficium, maiorem ad concordiam accedit. Cf. in Democriteis v. εἰδῶλα et fragm. 22. 23.

Age nunc relictis vestigia repetamus. Democritus in universum sensus atque cogitationes idolis fieri foris advenientibus, neque horum alterutrum cuiquam contingere, nisi pulsu imaginis, decrevit. Ita, inquit Cicero de Epicuro:

quae mutat, ea corrumpit, quae sequitur, sunt tota Democriti: atomi, inane, imagines, quae idola nominant, quorum incursione non solum videamus, sed etiam cogitemus.

Plut. plac. philos. IV, 8 cum Galen. 24.

Λεύκιππος, Δημόκριτος τὴν αἰσθησὶν καὶ τὴν νόησιν γίνεσθαι εἰδῶλων ἔξωθεν προσιόντων· μηδενὶ γὰρ ἐπιβάλλειν μηδετέραν χωρὶς τοῦ προσπίπτοντος εἰδῶλου.

Quanam autem re differunt inter se sensus et cogitationes? Hoc quale sit, mox: nunc illud exponendum est, quomodo naturae varietas intelligenda sit. Hoc enim Democritus, si quid aliud, diligentissime curabat, ut omnibus, quae apparent in natura, suas res quam proxime admoveret.

Iam igitur, quodcunque animae particeps est, (πάντα δὲ μετέχειν φησὶ ψυχῆς ποιᾶς,) id etiam αἰσθάνεται.

Atque plantas

καὶ νοῦν καὶ γνῶσιν ἔχειν, Aristot. plant. 1. neque animalia prorsus sine ratione esse,

*Παρμενίδης καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημόκριτος
ταῦτόν νοῦς καὶ ψυχὴ, καθ' οὓς οὐδὲν ἂν εἴη
ζῶον ἄλογον κυρίως, Stob. phys. 790.*

denique vel cadavera sentire docuit.

*Δημόκριτος τὰ νεκρὰ τῶν σωμάτων αἰσθάνε-
σθαι. Cod. Florent. G. p. 73.*

Verum multa genera sunt τῆς αἰσθήσεως, quod vulgus
fugit. Cod. Flor. G. p. 70.

*Δημόκριτος πλείους μὲν εἶναι τὰς αἰσθήσεις
τῶν αἰσθητῶν, τῷ δὲ μὴ ἀναλογίζειν τὰ αἰ-
σθητὰ τῷ πλήθει λανθάνειν· οἱ δὲ ἄλλοι πα-
σισους. Leg. πάντες ἴσως.*

atque alia apud animalia, alia apud sapientes deosque.
Hoc est, quod Plutarchus dicit plac. phil. IV, 10.

*Δημόκριτος πλείους εἶναι αἰσθήσεις περὶ τὰ
ἄλογα ζῶα καὶ περὶ τοὺς θεοὺς καὶ σοφοὺς.
Idem in cod. Florent. G. Apud Galenum
scriptum est ἢ περὶ τοὺς θεοὺς, utrumque bene,
modo ne ad πλείους referatur. Et cod. Mos-
quens. scriptura placet: πλείους εἶναι αἰσθήσεις
περὶ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ περὶ τοὺς σοφοὺς καὶ
περὶ τοὺς θεοὺς.*

Atque eius quidem discriminis rationem posuisse eum
arbitror in multitudine atomorum atque in mobilitate,
ita ut, quantum mobiliiores illae i. e. rotundiores mi-
noresque sint, tantum aptiores ad sentiendum existant
et ad cogitandum. Atque qui naturae vestigia accura-
tissime ubique pressit, is vel in ipso homine caput po-
tuit distinguere tanquam minimarum mobilissimarum-
que animae particularum domicilium, ita ut sensus qui-
dem omni anima vel ὅλῳ τῷ σώματι, ut Theophrastus
dicit, percipiantur, cogitationes hac potissimum in parte
orientur. Et calidiora i. e. minora mobiliaque sur-

sum cursitare solent. Quare per se minime damnum esse videtur, quod narrant Plutarchus plac. philos. IV, 5, Galenus c. 28, Theodoretus nat. homin. p. 545. 546.: praestantiorē quandam animi partem in capite versari. Tamen non urgeo.

Quae utcunque sint, restat gravis quaestio de veritate cognoscenda. In quo loco testimonia veterum tam diversa loqui visa sunt, ut duo potissimum paria contrariorum componi possint. Ac primum Aristotelis verba τὰ φαινόμενα εἶναι ἀληθῆ illi non consentire videntur, quod Democritus sensus ad veritatem cognoscendam prorsus inutiles declaravit. Est autem illa principalis quaedam Atomicorum et χαρακτηριστικῇ sententia, qua φαινόμενα tantum vera esse dicunt, omnem praeterea vim negant, omnia omnino atomis suis reddunt vindicantque. Ita, ubi propria animi vis negatur, ea sententia interponitur: τὸ γὰρ ἀληθὲς εἶναι τὸ φαινόμενον. Atque omnino ἐν τοῖς φαινομένοις vera quaerenda sunt, quare in universum ratio habetur τῶν φαινομένων.

ἐπεὶ δ' ὥντο τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ φαίνεσθαι, ἐναντία δὲ καὶ ἄπειρα τὰ φαινόμενα, τὰ σχήματα ἄπειρα ἐποίησαν. Aristot. generat. et corrupt. I, 2.

Verum non omnia vera sunt, quae oculis, auribus, sensibus suis homines percipiunt; τὰ φαινόμενά ἐστι τὰ ἀληθῆ, etsi obscuris hominum et tenebricosis sensibus, quale quodque sit vel non sit, non perspicitur.

Atque alterius controversiae partes ita proteguntur. In altera parte Aristoteles, gravissimus auctor, οὐ δὲ χρῆται, inquit, τῷ νῷ ὥς δυνάμει τινὲ περὶ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ταῦτόν λέγει ψυχὴν καὶ νοῦν. in altera Sextus Empiricus, levior quidem per se, sed libris et

fragmentis Democriti instructus et gravatus, οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦτον, inquit, ὁ λόγος ἐστὶ κριτήριον τῆς ἀληθείας. Sed ipsum Democritum, cum eius fragmenta pluris habenda sint, quam Sexti verba, audiamus.

Γνώμης δὲ, inquit apud Sextum, δύο εἰσὶν ἰδέαι, ἡ μὲν γνησίη, ἡ δὲ σκοτίη· καὶ σκοτίης μὲν τὰδε συμπάντα ὄψις, ἀκοή, ὁδμή, γεῦσις, ψαύσις· ἡ δὲ γνησίη ἀποκεκρυμμένη δὲ ταύτης· (εἶτα προκρίνων τῆς σκοτίης τὴν γνησίην ἐπιφέρει λέγων·) ὅταν ἡ σκοτίη μηκέτι δύναται μήτε ὁρᾶν ἐπ' ἑλαττον μήτε ἀκούειν μήτε ὁδμᾶσθαι μήτε γεύεσθαι μήτε ἐν τῇ ψαύσει αἰσθάνεσθαι· ἀλλ' ἐπὶ λεπτότερον.

(Quid, quod Democriti de γνησίῃ γνώμῃ verba effugere videtur?) Democritus sensus damnat, cogitationes praefert. Neque Sextum in sua re *mentiri* dixerim. Philosophorum enim de veritate cognoscenda decreta colligens Democritum inveniebat damnantem sensus, cogitationem praeferentem. Ipse Democritus primum, naturae res suas supponendi peritissimus, totam cogitandi rationem atomis suis et imaginibus explicavit (de qua re nihil traditur, nisi forte tria verba ἀλλ' ἐπὶ λεπτότερον —, coniecturas meas nunc retineo); dein vero, etsi sensibus cogitationem praeferens, hominem intimam rerum cognitionem, quoniam omnia adventicia sunt, nunquam adepturum esse docuit. Itaque ἀποδείξει quoque, quae ipsa αἰσθήσεσι nititur, vehementer repugnavit in eodem libro ex quo fragmentum illud transscriptum est. (v. Sext. Empir. 520.) Revera, quale quodque sit vel non sit, non intelligitur; veritas enim in profundo demersa et abstrusa penitus est.

Iam, ut quatuor illa breviter iterando coniungam: τὰ φαινόμενα tantum vera sunt; in cognoscenda veri-

tate sensus nostri damnandi, cogitationes praeferendae sunt; de perfecta rerum cognitione hominibus desperandum. Licet igitur Democritus in eo vacillasse et fluctuasse videatur, quod sensus et cogitationes modo plus modo minus accusaverit laudaveritve, in principiis summisque doctrinae locis constans sibi fuisse videtur atque idem.

Atque de his quidem rebus contraria veteres narrare videbantur, de affectibus animi nihil tradunt. Hoc in universum verisimile est, positos illos a Democrito esse in *συμμετρία* atque in motu atomorum animae. Cui rei fidem faciunt, quae de felicitate traduntur; etiam illud, quod idolis praeter corporum imagines consilia hominum et affectus inhaerere docuit, (*τὰ κατὰ ψυχὴν κινήματα καὶ βουλευματα καὶ ἡθῆ καὶ πάθη*, Plut. quaest. symp. VIII, 1,) ita ut vel alius alium idolis suis corrumpere possit. (Plut. symp. quaest. V, 6.) Et *ἀγαθοποιὰ* deorum *εἰδῶλα* ut ad animam suam accederent, optabat.

DEMOCRITEA.

I. Voces orationis Democriti Abderitae propriae.

In libris Democriti, qui de omnibus paene rebus scripsit, permulta legebantur, quae cum patria supeditasset, grammaticorum diligentia colligenda et illustranda essent. In quo loco nominandus est Callimachi, magni grammatici, *πίναξ τῶν Δημοκρίτου γλωσσῶν καὶ συνταγμάτων*, et Hermesianactis, in regione Troade nati, *περὶ τῶν Δημοκρίτου λέξεως βιβλίον* ἔν. Atque, praeter patrias voces alienasque, et accuratissima doctrina coactus et pulcherrimo ingenio incitatus novis modis linguam formabat, quae augeri formis et ornari, dummodo doctum artificem invenisset, minime cohiberet. Ita formabat, flectebat, componebat, distinguebat suo modo, Homeri et epici carminis nitorem sequebatur, novis ipse verborum luminibus splendens incedebat.

Quarum rerum exempla paucissima, quae feruntur, collegi. Quorum alia quidem inutilia sunt, alia, si accurate animum advertis, ingenium viri illustrant.

* *Α* βραχέως καὶ δασέως ἐκφερόμενον ἄτινα σημαίνει,
παρὰ δὲ Δημοκρίτῳ ἴδια. Suid.

* *Α*δημοσύνη· Stob. VI, 55.

* *Α*μανρίσκω· Cod. Flor. G. p. 14.

* *Α*μειψιῶσμίη· v. ῥυσμός.

* *Α*μφιδήτιοι· ὡς κρίκοι διάκενοι παρὰ Δημοκρίτῳ.
Hesych. A voce ἀμφιδέες· ψέλλια, κρίκοι.

(* *Α*νάφυσις· ap. Aelian. nat. animal. XII. 18.)

* *Α*νεόρταστον· Stob. XVI, 21.

*Α*πανδόκευτον· ibid.

* *Α*πατητόν· τὸ ἀνωμάλως συγκείμενον παρὰ Δημο-
κρίτῳ. Hesych.

* *Α*ποχαράξεις βαθμοειδεῖς κώνου, ap. Plut. V, 406. W.

* *Α*ρπεδονάπται· ap. Clem. Alexandr. οἱ Αἰγυπτίων
καλεόμενοι ἀρπεδονάπται. Sturzius ἀρπεδόνας
memoravit et sacerdotes Aegyptiorum fila in
capite gerentes; Iablonskius copticam vocem
arpedunabat. Hoc tenendum est, de aegyptia
voce cogitandum esse, quae vel ipsa translata
in graecum sermonem vel interpretatione red-
dita est. Non dubitarem Iablonskio credere,
si certior eius de aegyptia voce disputatio esset.

* *Α*σκληρές· ἰσόπλευρον παρὰ Δημοκρίτῳ. Hesych. Con-
iecerunt vv. dd. ἀσκελές, ἀσκαυρές. In codice
scriptum est ἀσκαληρές.

* *Α*φολκή· Clem. Alexandr. Strom. II §. 138.

*Β*ροχμώδης· ἡ νοτερὰ καὶ ἀπαλή· Δημόκριτος. Hesych.
Ita enim vel liquoris varia genera distingue-
bat. Cf. Theophr. de sens. §. 50.

*Β*ρόχος· ἀγκύλη· Δημόκριτος. Hesych.

*Δ*έν· Plut. contra Colot. — ὁ Κολώτης ἐσφαλὴ περὶ
λέξιν τοῦ ἀνδρός, ἐν ᾗ διορίζεται μὴ μᾶλλον

τό δέν ἢ τὸ μηδέν εἶναι· δέν μὲν ὀνομάζων
 τό σῶμα, μηδέν δὲ τὸ κενόν. Democritus hoc
 sibi fecisse, qualis fuit, a voce μηδέν, resecto
 capite, videri possit. Idque video visum esse
 nonnullis. Sed vox fuit δείς, δέν, separanda
 a voce εἷς, ἐν significansque τίς, τί. Cuius
 rei praeter grammaticorum clamorem (Etymol.
 magn. v. οὐθέν et οὐδείς. Gudian. v. οὐδέν.
 Cramer. anecd. graec. II p. 47. p. 364) tria
 vestigia exstant: unum, de quo hic agitur,
 Democriti; alterum Alcaeï, in cuius ἐννάτω,
 auctore Zenobio, legebatur: κούδέν ἐκ δένος
 γένοιτο; tertium in voce δειῖνα, δειῖνος cet. In-
 terpretationem vocis praeter Aristotelicam (τὸ
 ὄν) videre mihi videor apud Simplicium ad phys.
 f. 68. b. προσαγορεύει — τῶν οὐσιῶν ἐκάστην
 τῷ τῷ δε καὶ νάστω καὶ τῷ ὄντι. Mutata vox
 est apud Galenum: καὶ γὰρ αὖ καὶ τοῦτ'
 εἶρηκεν αὐτός, ἐν μὲν τὰς ἀτόμους ὀνομάζων,
 μηδέν δὲ τὸ κενόν.

Δεξαμεναί· ὑδάτων δοχεῖα· καὶ ἐν τῷ σώματι φλέβες.

Δημοκρίτου. Hesych.

Διαθιγή· τάξις. v. ῥυσμός.

Δόξις· i. e. δόξα. Sext. Empir. 600. Cf. φήμη et φῆμις.

Δυοχοῖ· πωμάζει παρὰ Δημοκρίτῳ. Δυοχωῶσαι· πω-
 μάσαι. Hesych.

Ἐγκαταβυσσοῦσθαι· Plut. symp. quaest. VIII, 10.

Ἐπικαινουργεῖν· Stob. I, 40.

Ἐπιρῥύσμιος· Sext. Empir. 399. Ἐπιρῥύσμιος· ἐπιρ-
 ῥέων. Hesych.

Ἐπισύρροια· Aelian. nat. animal. XII, 20.

Ἐτεή· ἡ, Sext. Emp. 399. i. e. ἡ ἀλήθεια, singulari
 modo dicta. Cf. in sequentibus ἡ συγγονή. —

Ἐτεῆ λέγει ἀντὶ τοῦ ἀληθεία. Sext. Emp. 54.
 Ὅπερ δ' αὖ πάλιν ἔτεῆ λέγει παρὰ τὸ ἔτεον,
 ὅπερ ἀληθὲς δηλοῖ, ποιήσας τοῦνομα. Galen.
 de clement. ap. Hippocr.

Εὐθύγνωμος· Democrates in cod. Flor. G. p. 40.

Εὐλογχος· (λόγχη, sors.) Plut. et Sext. Emp. Εὐλογ-
 χεῖν· εὐμοιρεῖν. Hesych.

Ἰθύτρην· εἰς ὧν οὐδέτερον μονογενὲς ἢ εἰς ἣν ἢ εἰς ἃν
 ἢ εἰς ἐν ἢ εἰς ὧν οὐκ ἔστιν εὐρεῖν· τὸ γὰρ
 ἰθύτρην παρὰ Δημοκρίτῳ βεβίασται. Οὕτως
 Ἡρωδιανὸς ἐν τῇ καθόλου. Theognost. ap.
 Bekker. anecd. p. 1168. Nunc ap. Cramer.
 anecd. graec. II p. 79 cum scholio: μονογενῆ δὲ
 εἰπὼν ὁ κανὼν ὀνόματα νοεῖ.

(Ἰσάτις· i. e. color ἰσάτιδος. Theophr. de sens. §. 77.)

(Κακοφραδμοσύνη· Stob. LXXXIII, 62.)

Λάπαθος· Δημόκριτος τοὺς παρὰ τῶν κυνηγετῶν γινο-
 μένους βόθρους λαπάθους καλεῖ διὰ τὸ κεκε-
 νῶσθαι. Etymol. magn. v. ἀλαπάζειν. Idem in
 anecd. graec. ed. Cramer. I.

Ἀμέλει Δημόκριτος τοὺς βόθρους τοὺς πρὸ τῶν
 κυνηγῶν σκαπτομένους, οἷς ὑπεράνω κόνις λεπτή
 ἐπιχεῖται καὶ φρύγανα ἐπιβάλλεται, ἵνα οἱ λα-
 γωοὶ ἐμπίπτουσιν εἰς αὐτοὺς, λαπάθους φησὶ
 καλεῖσθαι. Anecd. graec. Bachmann. I p. 64.
 Idem in anecd. Bekker. p. 374.

Ολοοῖτροχος· Δημόκριτος τὸ κυλινδρικὸν σχῆμα ὀλοοί-
 τροχον καλεῖ. Etymol. magn. Haec vox tri-
 bus modis explicari potest, 1. a voce τρέχω et
 ὀλόος, 2. a τρέχω et ὅλος; ὀλότροχος, ὀλοῖτρο-
 χος, ut ὁδοί —, χοροί —. Cf. ὀλόστροφε ap.
 Hesych. et ἐνολοῖστροφε ap. Lactant. instit. I, 7.
 Hoc enim retinendum esse videtur in versu

πάνσοφε, παντοδίδακτ', ἐνολοίστροφε, κέκλυθι
δαῖμον·

ita enim libere componunt, ut ἐναυλακόφοιτις,
ἐνωτοκοίτης, ἐνυγρόβιος. 3. a. τρέχω et ἔλω;
φέλγω, volvo, ὄλμος i.e. κύλινδρος. Cf. ἐλελί-
στροφε ap. Hesych. Quod nunc mitto. Demo-
critus certe primam rationem non secutus est.
Quid enim? „Cylindrum ὀλοοίτροχον vocat.“
Hoc non semel dixisse videtur. Itaque in voce
praecipua causa querenda est, non in poetica
nostri locutione. Dicebat igitur pro κύλινδρος,
epicum sermonem eleganter imitatus, simili
voce ὀλοοίτροχος.

Ὁρθοσύνη· Democrates ap. Orell. 6.

(Πλατυμέτωπος· Aelian. nat. anim. XII, 19.)

Πυκνάριων· Stob. phys. 594.

Ῥυσμός· σχῆμα — διαφέρειν τὸ ὄν ῥυσμῶ καὶ διαθιγῇ
καὶ τροπῇ, τούτων δὲ ὁ μὲν ῥυσμός σχῆμά ἐστιν,
ἡ δὲ διαθιγὴ τάξις, ἡδὲ τροπὴ θέσις. Aristot.
metaph. p. 15 Br. Unum locum pro multis
transscripsi. Ῥυσμός legitur in inscriptione
περὶ τῶν διαφερόντων ῥυσμῶν et apud Aristo-
telem, qui vocabulum in sua oratione retinuit
de anim. I, 2.

ῥυσμοῦν ap. Stob. IV, 73.

μεταῤῥυσμοῦν legendum est in cod. Flor.
G. p. 40.

ἡ φύσις καὶ ἡ διδαχὴ παραπλήσιόν ἐστι·
καὶ ἡ διδαχὴ μετὰ ῥυσμοῦ τὸν ἄνθρωπον,
μετὰ ῥυσμοῦ δὲ ἡ φύσις ποιεῖ·

quae verba, monente Burchardo, levi littera-
rum mutatione ex Clementis Alexandrini loco

— διόπερ ὁ Δημόκριτος εὖ λέγει, ὥς ἡ φύσις καὶ διδαχὴ παραπλήσιόν ἐστι — καὶ γὰρ ἡ δι-
δαχὴ μεταρρύνθμιζει τὸν ἄνθρωπον, μεταρρύνθ-
μοῦσα δὲ φυσιοποιεῖ.

ita emendantur:

ἡ φύσις καὶ ἡ διδαχὴ παραπλήσιόν ἐστι·
καὶ ἡ διδαχὴ μεταρρύνσμοι τὸν ἄνθρωπον,
μεταρρύνσμοῦσα δὲ φυσιοποιεῖ.

Theodoret. IV init. Δημόκριτος — φασι πα-
ραπλήσιον εἶναι τῇ φύσει λέγειν τὴν ἀρίστην
διδασκαλίαν· μεταμορφοῦν γὰρ δὴ καὶ μεταρ-
ρύνθμιζειν πρὸς τὸ βέλτιον τὴν ψυχὴν. In phy-
sica disputatione, cum variae rerum formae
varia atomorum compositione existant: ῥυσ-
μοῦσθαι· συγκρίνεσθαι Hesych. et ἀμειψιρ-
ρύνσμεῖν· μεταλλάσσειν τὴν σύγκρισιν ἢ με-
ταμορφοῦσθαι Hesych. Inde ap. Thrasyllum
liber περὶ ἀμειψιρρύνσμιων, i. e. de mutatione
concretionum i. e. rerum.

Σοῦς· Ἀβδηριτικὴ ἐστι φωνὴ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ὁρ-
μὴν δηλοῦσα Simpl. de coel. cod. Reg. 1853.
Aristoteles plus dicit de coelo IV, 6 φησὶ γὰρ
οὐκ εἰς ἓν ὄρμαν τὸν σοῦν· λέγων σοῦν τὴν
κίνησιν τῶν ἄνω φερομένων σωμάτων.

Σπουδαιόμυθος· Democrates ap. Orell. 70.

Συγγόνη· σύστασις· Δημόκριτος. Hesych.

Τενθρηγιῶδες· οἱ δὲ ἀκέρω ταῦροι τὸ τενθρηγιῶδες,
οὕτω δὲ ὀνομάζει Δημόκριτος, ἐπὶ τοῦ βρέγ-
ματος οὐκ ἔχοντες· εἴη δ' ἂν τὸ σηραγγῶδες
λέγων. Aelian. nat. anim. XII, 20. Hesych.
τενθρήνιον· κηρίον, τενθρηγιῶδες· πολὺ καὶ
κενὸν κηρίον καὶ ἀραιόν. Schneid. πολύκενον

κηρίον καὶ ἀραιόν. Scr. πολύκενον ὥς κηρίον
καὶ ἀραιόν.

Τροπή· Θέσις· ν. ὄνσμός.

Φλεβοπαλίη· Δημόκριτος φλεβοπαλίαν καλεῖ τὴν τῶν
ἀρτηριῶν κίνησιν. Erotian. voc. Hippocr.

Φυσιοποιεῖν· ν. ὄνσμός.

Tantum. Nam quod γέμμα dicebat pro γάμμα
et μῶ pro μῦ (Eustath. et Phot.) quodque no-
mina litterarum flectebat (Anecd. Bekker.)
et κέκλιται a κλίνω formabat (Anecd. graec.
Cramer. II, 396) : haec et alia. eius generis nolui
hic congerere.

II. Voces doctrinae Democriti propriae.

Ἀλληλοτυπή· v. δίνη.

Ἀνάγκη· v. δίνη.

Γνώμη σκοτίη καὶ γνησίη· v. fragm. 7.

Δείκελα· v. εἶδωλα.

Δίνη· Atomī in infinito inani ita feruntur, ut concursionibus se invicem pulsant. Ac motus ille atomorum in universum δίνη vocatur (turba atomorum et turbulenta concursio ap. Ciceron.). Oritur impulsione ἀλληλοτυπία, ἀντιτυπία, ἀντωθήσει τῇ πρὸς ἄλληλα, quam πληγὴν Democritum nominasse Cicero dicit de fato 20. idemque vocabulum exstat ap. Plut. plac. phil. I, 26. Galen. 10. Simpl. phys. Δημόκριτος — τὰ ἅτομα πληγῇ κινεῖσθαι φησιν. Denique singularum atomorum motus πάλμος vocatur. Stob. phys. 394. Simpl. phys. 310. a. περιπαλαίσεσθαι γὰρ ἔλεγεν τὰ ἅτομα σώματα. Atque δίνη propria Democriti in hac re vox fuit. Praeter Diogenis enim locum et Sext. Empir. 599. ὥστε κατ' ἀνάγκην μὲν καὶ ὑπὸ δίνης, ὥς ἔλεγον οἱ περὶ Δημόκριτον, οὐκ ἂν κινεῖτο ὁ κόσμος· Aristotelem legas phys. II, 4.

ubi Democritum significat: εἰσὶ δέ τινες, οἱ καὶ τοῦ οὐρανοῦ τοῦδε καὶ τῶν κοσμικῶν πάντων αἰτίωνται τὸ αὐτόματον· ἀπὸ ταυτομάτου γὰρ γίνεσθαι φασὶ τὴν δίνην καὶ τὴν κίνησιν τὴν διακρίσασαν καὶ καταστήσασαν εἰς ταύτην τὴν τάξιν τὸ πᾶν· et fragmentum Democriti ap. Sext. Emp. 395, quo docet similia motu ad similia ferri: καθάπερ ὁρᾷν πάρεστιν ἐπὶ τε τῶν κοσκινευομένων σπερμάτων καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ ταῖς κυματογαῖς ψηφίδων· ὅπου μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ κοσκίνου δῖνον διακριτικῶς φακοὶ μετὰ φακῶν τάσσονται καὶ κριθαὶ μετὰ κριθῶν καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν· ὅπου δὲ κατὰ τὴν τοῦ κύματος κίνησιν κ. τ. λ. Denique eadem vox in uno illo Democriti, quod de generatione rerum servatum est, fragmento restituenda est. Ita enim Simplic. ad phys. f. 73. b., ubi Aristotelis locus supra memoratus explicatur: ἀλλὰ καὶ Δημόκριτος ἐν οἷς φησι, δεῖν ἀπὸ παντὸς αποκρίνεσθαι παντοίων εἰδέων, πῶς δὲ καὶ ἀπὸ τίνος αἰτίας μὴ λέγει, ἔοικεν ἀπὸ ταυτομάτου καὶ τύχης γεννᾶν αὐτά, quae ita emendo: ἀλλὰ καὶ Δημόκριτος ἐν οἷς φησι, δίνῃ ἀπὸ παντὸς αποκρίνεσθαι παντοίων εἰδέων κ. τ. λ. Quod Aristotelis verba flagitant, Simplicii commentarius postulat, Themistii similis locus suadet f. 25. b. Cf. Diogenes Laertius de Leucippo c. 3. Apud Simplicium igitur vox nostra restituenda erat, e duobus aliis locis celeriter eiicienda est. Alter est ap. Stob. phys. 158. et Plut. plac. philos. I, 25: Παρμενίδης καὶ Δημό-

κριτός πάντα κατ' ἀνάγκην· τὴν δ' αὐτὴν εἶ-
 ναι καὶ εἰμαρμένην καὶ δίνην καὶ πρόνοιαν
 καὶ κοσμοποιόν· ubi tam nulla ratione virorum
 doctorum coniectura intrusa est, ut satis sit
 admonuisse. Alter est Diogenis IX, 44. τότε
 ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ἐκ τοιούτων δινῶν καὶ
 περιφερῶν ὄγκων συγκεκρίσθαι καὶ τὴν ψυχὴν
 ὁμοίως κ. τ. λ. Scribendum est cum codd.
 ἐκ τοιούτων λείων καὶ περιφερῶν ὄγκων, quod
 Cicero ita vertit: levibus et rotundis cor-
 pusculis. Quod apud Plut. plac. philos. I, 25.
 legitur: Δημόκριτος ἐν γένος τῆς κινήσεως
 τὸ κατὰ πλάγιον, scriptori, qui propter se-
 quentia mutavit, reddendum est; lege: τὸ
 κατὰ πάλμον. Apud Galenum c. 10. inter
 ἀλληλοτυπίαν et πληγὴν minus apte φορὰ in-
 serta est, i. e. ἡ κατὰ τόπον κίνησις. Iam
 concursionibus illis efficiuntur ea, quae sunt
 quaeque cernuntur omnia, ex nullo prin-
 cipio, sed ex aeterno tempore per necessita-
 tem. Δίνη· πληγὴ· ἀνάγκη· τύχη. Atque in
 hunc locum omnia de hac re testimonia colli-
 guntur, velut Diogenis: πάντα κατ' ἀνάγκην
 γίνεσθαι, τῆς δίνης αἰτίας οὐσης τῆς γενέσεως
 πάντων, ἣν ἀνάγκην λέγει· et Sexti Empirici:
 κατ' ἀνάγκην καὶ ὑπὸ δίνης· vel Plutarchi:
 οὐσίαν τῆς ἀνάγκης ἀντιτυπίαν εἶναι καὶ πλη-
 γὴν τῆς ὕλης· vel Aristotelis: ἀπὸ ταυτο-
 μάτου γίνεσθαι τὴν δίνην· et Simplicii: τῇ
 τῶν αἰόμων κινήσει ὥς ἔτυχε γινομένη συνί-
 στασθαι τὰ ἀποτελέσματα· vel Galeni: τὸν
 κόσμον διοικεῖσθαι φύσει τινὶ ἀλόγῳ· et Ci-
 ceronis: nulla cogente natura, concursu quo-

dam fortuito, nulla ratione; omnia fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferat.

Εἰδῶλα. Imagines, quae a rebus continenter fluentes, quodcunque illarum est, secum trahunt, et per foramina in animos immergunt eosque pulsan, (ἀπορρέειν, ἀπορροή, διὰ τῶν πόρων ἐγκαταβυσσοῦσθαι, κινεῖν, κίνησις,) a Democrito, praeter generalem vocem ἀπορροίας, εἰδῶλα nominatas esse, omnes tradunt inde ab Aristotele ad ultimos. Explicabat autem idolis suis praeter physicas res sensus, somnia, cogitationes. Atque inter sensus id genus εἰδῶλων, quod ad visum pertinet (ἀπορροίας μορφῆς, ut Theophrastus dicit) propria voce nominasse videtur. v. Etymol. magn. v. δείκελον. παρὰ Δημοκρίτῳ κατ' εἶδος ὅμοια τοῖς πράγμασιν ἀπόρροια. Hesych. δείκελα. ἀπόρροα. Apud Latinos Catius diligenter vertit spectra, Lucretius plerumque simulacra, in cuius vocis priore parte (simulac) ludere mihi videtur, ubi dicit:

Ergo multa brevi spatio simulacra geruntur,
Ut merito *celer* his rebus *dicatur origo*.

IV, 161. Separandum hoc genus imaginum est a deorum idolis, quae immerito Themistius et Michael Ephesius ad Aristotelis divinatur, per somn. 2. attulerunt. Restat, ut verba Ciceronis interpreter de nat. deor. II, 30: primum aut negandum est esse deos, quod et Democritus simulacra et Epicurus imagines inducens quodam pacto uegant. In quo loco haeres, si meministi alterius loci de nat. deor.

I, 43. Cicero hic distinguit inter simulacra et imagines. Simulacra τὰ εἰδωλα Democriti significant, imagines illos Epicuri deos, qui quasi corpus habent et quasi sanguinem.

Ἐπάλλαξις καὶ διάλλαξις. v. σύγκρισις καὶ διάκρισις.

Ἐτεῇ τὰ ἄτομα μόνον ἐστὶ καὶ κενόν. Primum enim, quaecunque corpora cernuntur, non revera continua sunt, sed, ex atomis et inani composita, tactu tantum cohaerent. Dein omnes rerum qualitates ad atomorum σχῆμα, μέγεθος, θέσιν, τάξιν referendae sunt. Ac de gravi et levi, de duro mollique, de coloribus, saporibus cet. et Theophrastus περὶ αἰσθήσεως accurate exposuit, neque huius loci est disputare; de uno breviter dicam, quod Theophrastus (fortasse ἐν τοῖς φυσικοῖς copiosius tractatum. v. Simpl. de coel. 139. b. 142. a.) in illo libello non nisi tangit, calidum dico frigidumque. Ac primum monendum est calidi et frigidi naturam nullam esse, sed figuras advenientes illam corporis affectionem afferre. Calido autem Democritus in universum rotundas figuras dedit et exiguas, frigido ceteras. Atque, sicut in homine, ita per omnem naturam rotundae parvaeque atomi, cum omnis motus iis oriatur, anima quasi universi sunt. Quod autem ignis mobilis est et urit, figura explicatur; rotundae enim atomi mobilissimae sunt διὰ τὸ ἐλαχίστων ἄπτεσθαι, et, quia sphaera tota angulus est, urunt. (διότι τὸ μὲν ὅλον ἐστὶ γωνία — Δημοκρίτῳ δὲ ἡ σφαῖρα ὡς γωνία τις οὖσα τέμνει Aristot. coel. III, 8.) Quae autem rotundis et magnis atomis con-

stant, ea rubra tantum sunt; nam calidum nil, nisi quod simul parvum est. Et quanto maioribus sphaeris res constant, tanto rubriores sunt; quanto rotundioribus minoribusque atomis compositae, tanto calidiores. Hoc etiam in Simplicii verbis inest ad phys. f. 8. a. οἱ δὲ περὶ Λεύκιππον καὶ Δημόκριτον τὰ ἐλάχιστα πρῶτα σώματα ἄτομα καλοῦντες κατὰ τὴν τῆς τάξεως διαφορὰν τὰ μὲν θερμὰ γίνεσθαι καὶ πύρεια τῶν σωμάτων, ὅσα ἐξ ὀξυτέρων (i. e. plures angulos habentium, quo rotundae formae propinquiora sunt) καὶ λεπτομερεστέρων (tenuiorum) καὶ κατὰ ὁμοίαν θέσιν κειμένων σύγκειται τῶν πρῶτων σωμάτων. τὰ δὲ ψυχρὰ καὶ ὑδατώδη, ὅσα ἐκ τῶν ἐναντίων. Omnes igitur qualitates ad σχῆμα, θέσιν, τάξιν retulit. Quarum grave quidem et leve atque durum et molle ipsa atomorum natura et compositione existere videntur, dulcedo et frigus et rubor et cetera nullam omnino cum figura et compositione atomorum conjunctionem habent hominibusque tota tribuenda sunt. Quod suis verbis ita dicit: νόμῳ γλυκὺ καὶ νόμῳ πικρὸν, νόμῳ θερμὸν, νόμῳ ψυχρὸν, νόμῳ χροίη· ἐτεῖν δὲ ἄτομα καὶ κενόν. Opposita sunt igitur νόμῳ (νομίζεσθαι, νόμιμα) et ἐτεῖν. Interpretationes illius vocis leguntur in cod. Flor. G. p. 71. οἱ μὲν ἄλλοι φύσει τὰ αἰσθητά, Λεύκιππος, Δημόκριτος νόμῳ· τοῦτο δ' ἔστι δόξη καὶ πάθεσι τοῖς ἡμετέροις· et ap. Galen. de element. ap. Hippocr. τὸ γὰρ δὴ νόμῳ ταῦτὸ βούλεται τῷ οἷον νομιστὶ καὶ πρὸς ἡμᾶς, οὐ κατὰ τὴν αὐτῶν τῶν πραγμάτων φύσιν. Idem

Cicero feliciter interpretari videtur acad. I. §. 44: opinionibus et institutis.

Εὐθυμία, τέλος δ' εἶναι τὴν εὐθυμίαν· καλεῖ δ' αὐτὴν καὶ εὐεστὴ καὶ πολλοῖς ἄλλοις ὀνόμασι. Diog. Laert. Talia sunt: ἀθαμβία, ἀταραξία, ἀθανασία, συμμετρία, ἁρμονία, εὐσχημοσύνη, τέρεσις.

Ἰδέη vel εἶδος formam atomorum significat. Cf. Aristot. phys. I, 2. σχήματι ἢ εἶδει· ita enim solet proprias voces apponere. Atque ipsas atomos hac voce significatas esse, (quod omnino credi potest,) Plutarchus auctor est adv. Colotem: εἶναι δὲ πάντα τὰς ἀτόμους ἰδέας ὑπ' αὐτοῦ καλουμένας, ἕτερον δὲ μηδέν. Cuius rei vestigium apud Hesychium exstare videtur v. ἰδέα — καὶ τὸ ἐλάχιστον σῶμα. Itaque Sexti Empirici liber περὶ ἰδεῶν significat περὶ ἀτόμων, qui liber apud Diogenem Laertium nominatur in vita Epicuri. Praeterea elegantiae viri erat vocibus variare. In quo loco hoc moneo, ἄτομα legi apud Aristotelem de anima I, 2. et in fragmentis apud Sext. Empir. Quod Cicero imitatus est in Lucullo §. 55. Quod idem in acad. poster. I, 6 scripsit: quid est enim magnum, quum causas rerum efficientium sustuleris, de corpusculorum — ita enim appellat atomos — co concursione fortuita loqui? vocem ὄγκη significare videtur, nisi illud propter numerum apposuit.

Ναστὸν καὶ κενόν. Primum atomorum inventorem principia sua, quae statuit, a solido et inani nominasse verisimile est; itaque Leucippo omnes dant τὸ πλήρες καὶ τὸ κενόν. In qua re De-

Democritus voce *ναστὸν* potissimum usus esse videtur v. Theodoret. p. 528. (tantum enim recipio ex eius narratione) et Stob. phys. 306. et Simplic. de coel. 68. b. *προσαγορεύει δὲ τὸν μὲν τόπον τοῖσδε ὀνόμασι τῷτε κενῷ καὶ τῷ οὐδένι καὶ τῷ ἀπείρῳ· τῶν δὲ οὐσιῶν ἑκάστην τῷ τῷδε καὶ νάστῳ καὶ τῷ ὄντι.* Alterum igitur principium Democritus τὸ *ναστὸν* nominavit et τὸ *δέν*, alterum τὸ *κενόν*, τὸ *μηδέν*.

Νόμος· v. *ἔτεῤῥ*.

Πάλμος· v. *δίνη*.

Πανσπερμύη· complexionem atomorum significat, ex qua omnia procreantur. Legitur apud Aristotelem de anima I, 2. de gener. et inter. I, 2. phys. III, 4 et de coel. III, 4., ubi Aristoteles genitivum appositum earum rerum, quae *πανσπερμύα* efficiuntur; Democritus fere *πανσπερμύη* *ἀτόμων* vel *ἰδεῶν* dixisse videtur.

Πληγή· v. *δίνη*.

Πολύσημον, *ἰσόρροπον*,, *νώνυμον* (v. Procl. schol. ad Plat. Cratyl. c. 16; tertia vox deleta in codice est) argumenta significant, quibus Democritus verba non *φύσει* esse, sed *θέσει* docere conabatur. Ac primum memorabat τὴν *ὁμωνυμίαν*, quod uno verbo plures res significantur (*πολύσημον*); dein τὴν *πολυωνυμίαν*, quod plures voces unam rem dicunt (*ἰσόρροπον*); porro τὴν τῶν *ὀνομάτων* *μετάθεσιν* (*μετώνυμον*?); denique τὴν τῶν *ὁμοίων* *ἔλλειψιν* (*νώνυμον*).

Ῥυσμῷ, *διαθιγῇ*, *τροπῇ* omnis rerum varietas existit. Quae quidem verba plerumque coniuncta le-

guntur, saepe etiam duo vel tria vel quatuor. Singularum enim atomorum differentia in solo ὁυσμῶ versatur, ὁυσμός autem praeter figuram etiam magnitudinem amplectitur. Atque de discrimine inter διαθιγὴν et τροπὴν Aristotelis quidem exemplum notum est: διαφέρει τὸ μὲν *AN* τοῦ *NA* τάξει, τὸ δὲ *Z* τοῦ *N* θέσει. Quod cum de una tantum vel duabus atomis rem illustret, non de multarum atomorum compositione, Theophrasti locum adscripsi de sens. §. 73. Τὰ δὲ ψαθυρὰ καὶ εὐθρυπτα (τῶν λευκῶν) ἐκ περιφερῶν μὲν λοξῶν δὲ τῇ θέσει πρὸς ἄλληλα, καὶ τὰς δύο συζεύξεις τὴν θ' ὅλην τάξιν ἔχειν ὅτι μάλιστα ὁμοίαν.

Σύγκρισις καὶ διάκρισις. In doctrina περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς explicanda vocibusque suis illustranda primum pro meis verbis Simplicii locum elegi, qui, nisi fallor, ipsius Democriti verbis subnuitur, de coel. f. 68. a. ἐκ τούτων (οὐσιῶν) οὖν ἤδη, καθάπερ ἐκ στοιχείων, γεννᾶσθαι τοὺς ὀφθαλμοφανεῖς καὶ τοὺς αἰσθητοὺς ὄγκους· στασιάζειν δὲ καὶ φέρεσθαι ἐν τῷ κενῷ διάτε τὴν ἀνομοιότητα καὶ τὰς ἄλλας τὰς εἰρημένας διαφοράς· φερομένας δὲ ἐμπίπτειν καὶ περιπλέκεσθαι περιπλοκὴν τοσαύτην, ἥ συμψαύειν μὲν αὐτὰ καὶ πλησίον ἀλλήλων εἶναι ποιεῖ· φύσιν μέντοι ἔξ ἐκείνων κατ' ἀληθείαν οὐδ' ἡντιναοῦν γέννα· κομιδῇ γὰρ εὐηθες εἶναι τὰ δύο ἢ τὰ πλείονα γενέσθαι ἂν ποτε ἓν· τοῦ δὲ συμμένειν τὰς οὐσίας μετ' ἀλλήλων μέχρι τινὸς αἰτιᾶται τὰς ἐπαλλαγὰς καὶ τὰς ἀντιλήψεις τῶν σωμάτων· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν εἶναι σκαληνά, τὰ δὲ ἀγκιστρῶδη, τὰ δὲ ἄλλα ἀνα-

ρίθμους ἔχοντα διαφοράς· ἐπὶ τοσοῦτον οὖν χρόνον σφῶν αὐτῶν ἀντέχεσθαι νομίζει καὶ συμμένειν, ἕως ἰσχυροτέρα τις ἐκ τοῦ περιέχοντος ἀνάγκη παραγενομένη καὶ σείσῃ καὶ χωαίς αὐτὰς διασπείρῃ. Hic locus Stobaeo fidem affert et explicationem, phys. 416: Δημόκριτος φθείρεσθαι τὸν κόσμον (i. e. τοὺς κόσμους) του μείζονος τὸν μικρότερον νικῶντος. Cf. Origen. philosophum. φθείρεσθαι δὲ αὐτοὺς (κόσμους) ὑπ' ἀλλήλων προσπίπτοντας. Sicut enim de parvis rebus, ita etiam de magnis Democritus constituit. Simplicius ita pergit: λέγει δὲ τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἐναντίαν αὐτῇ διάκρισιν (σύγκρισιν excidit ap. Aldum et Brandis.) οὐ μόνον περὶ ζώων, ἀλλὰ καὶ περὶ φυτῶν καὶ περὶ κόσμου καὶ συλλήβδην περὶ τῶν αἰσθητῶν σωμάτων πάντων· εἰ τοίνυν ἡ μὲν γένεσις σύγκρισιν τῶν ἀτόμων ἐστίν, ἡ δὲ φθορὰ διάκρισις κ. τ. λ. Cf. Plut. contra Colot. οὐσίας — ἐν τῷ κενῷ φέρεσθαι διεσπαρμένας· ὅταν δὲ πελέσωσιν ἀλλήλαις ἢ συμπέσωσιν ἢ περιπλακῶσι, φαίνεσθαι τῶν ἀθροιζομένων τὸ μὲν ὕδωρ, τὸ δὲ πῦρ, τὸ δὲ φυτόν, τὸ δὲ ἄνθρωπον· et Galen. de clement. ap. Hippocr. τὸ δὲ κενὸν χώρα τις, ἐν ᾗ φερόμενα ταυτὶ τὰ σώματα ἄνω τε καὶ κάτω σύμπαντα διὰ παντός τοῦ αἰῶνος ἢ περιπλέκεται πῶς ἀλλήλοις ἢ προσκρούει καὶ ἀποπάλλεται καὶ διακρίνει δὲ καὶ συγκρίνει πάλιν εἰς ἄλληλα κατὰ τὰς τοιαύτας ὁμιλίας, καὶ τούτου τὰ τε ἄλλα συγκρίματα πάντα ποιεῖ καὶ τὰ ἡμέτερα σώματα καὶ τὰ παθήματα αὐτῶν καὶ τὰς αἰσθήσεις· et Simplic. coel. 56. b. φέρεσθαι ἐν τῷ κενῷ καὶ ἐπικαταλαμβάνουσας

ἄλλήλας συγκρούεσθαι, καὶ τὰς μὲν ἀποπάλ-
 λεσθαι, ὅπῃ ἂν τύχωσι, τὰς δὲ περιπλέκεσθαι
 ἀλλήλαις κατὰ τὴν τῶν σχημάτων καὶ μεγε-
 θῶν καὶ θέσεων καὶ τάξεων συμμετρίαν καὶ
 συμβαίνειν, καὶ οὕτω τὴν τῶν συνθέτων γένε-
 σιν ἀποτελεῖσθαι. Jam voces Democriti in hac
 re tales erunt, quae non γένεσιν dicant vel φθο-
 ράν, sed compositionem et solutionem. Et ita
 feruntur παράθεσις, μίξις, σύνοδος καὶ διά-
 στασις, alia, imprimis ubique σύγκρισις καὶ διά-
 κρισις. Dein propria Democriti verba sunt ἐπ-
 ἀλλάξις καὶ διάλλάξις. Utraque vox apud Sim-
 plicium legitur de coelo 150. a. ταύτας (ἀτό-
 μους) δὲ μόνας ἔλεγον συνεχεῖς· τὰ γὰρ ἄλλα
 τὰ δοκοῦντα εἶναι συνεχῇ, ἃφ᾽ ἣ προσεγγίζειν
 ἀλλήλοις· διὸ καὶ τὴν τομὴν ἀνήρουν, ἀπόλυ-
 σιν τῶν ἀπτομένων λέγοντες τὴν δοκοῦσαν τομὴν·
 καὶ διὰ τοῦτο οὗτ' ἐξ ἑνὸς πολλὰ γίνεσθαι ἔλε-
 γον (οὐ γὰρ διαιρεῖσθαι τὴν ἄτομον) οὗτ' ἐκ
 πολλῶν ἐν κατ' ἀληθείαν συνεχές, ἀλλὰ τῇ συμ-
 πλοκῇ τῶν ἀτόμων ἕκαστον ἐν δοκεῖ γίνεσθαι·
 τὴν δὲ συμπλοκὴν Ἀβδηρῆται ἐπάλλαξιν ἐκά-
 λουν, ὥσπερ ὁ Δημόκριτος. Cf. Simplicii locum
 supra transcriptum et Aristotel. de coel. III, 4.
 τῇ τούτων (πρώτων μεγέθων) συμπλοκῇ καὶ πε-
 रिπλέξει πάντα γεννᾶσθαι, ubi tres codd. Bekker.
 ἐπαλλάξει, cui scripturae Simplicii commenta-
 rius favet et Aristotelis consuetudo, qua pro-
 prias philosophorum voces orationi suae inse-
 rere, interpretatione vel praemissa vel addita,
 solet. Cf. phys. II. 4. τὴν δίνην καὶ τὴν κίνη-
 σιν, divinat. per somn. εἰδῶλα καὶ ἀπορροΐας.
 Alter locus est phys. f. 51. 6. οὐ γὰρ ἐστὶ γέ-

νεσίς φησιν, ἀλλὰ μόνον μίξις τε καὶ διάλλα-
ξις τῶν μιγέντων.

Σύνοδος ἄστρων i. e. stellae crinitae in fragm. 22. Tum enim Democritus putabat cometas in coelo cerni, cum duo vel plures planetae ita sibi propinqui facti sint, ut confuso in unum eorum lumine facies longioris sideris reddatur. Scilicet plures suspicabatur stellas esse, quae currant. Quod cum non cogitarent, alii nimium suum quinque planetarum numerum Democrito opposuerunt, alii fixas stellas sententiae eius addiderunt, ut Stob. phys. 582. Eodem modo Democritus lactei orbis fulgorem explicavit. In quo loco nuperrime Ideler ad Aristot. meteorolog. Aristotelem confudisse Anaxagorae et Democriti opiniones suspicatus est. Verum cum certissimo auctori manum intuleris, tota veteris physices historia contremiscet. Democritus ita docuit: galaxiam multas stellas esse parvasque, quae spisso tractu in unum coactae spatiis, quae angustissimae interiacent, opertis vicinae sibi undique et ideo passim diffusae, lucis aspergine continuum iuncti luminis corpus ostendunt. Macrobiani verba sunt, probata locis Stob. phys. 596. Plut. plac. phil. III, 1. Galen. 17. cet. Proprium illius fulgorem eo existere, quod sol sub terram latus alias stellas cernat, alias non cernat; quot cernantur, earum propriam lucem, solis radiis impeditam, non fulgere; quibus autem terra, quominus videantur, obstat, eas suum ipsarum fulgorem spargere, eamque lactei circuli lucem esse. Aristot. Meteorol. I, 8. Atque illa re De-

mocritus continuitatem lucis, hoc colorem a
 ceterorum siderum fulgore diversum explicare
 conatus est. *Φύσις* significat id, quod *revera* est. Simplic. phys.
 310. a. οἱ περὶ Δημόκριτον τὴν κατὰ τόπον
 κίνησιν κινεῖσθαι λέγουσι τὴν φύσιν, τουτέστι
 τὰ φυσικὰ καὶ πρῶτα καὶ ἄτομα σώματα.
 ταῦτα γὰρ ἐκεῖνοι φύσιν ἐκάλουν. — *Φύσις* ἔστι
 τινὸς de eo, quod *revera* est, apud Theophras-
 tum, alios. — *Φύσεις* in cod. Flor. G. p. 72.
 — ἰσχυρὰ καὶ κενὸν· ταῦτα γὰρ εἶναι μόνα
 φύσεις. — *Φύσει* oppos. νόμῳ Diogen. ποιητὰ
 νόμιμα εἶναι, φύσει δὲ ἄτομα καὶ κενόν. The-
 mist. τὰ χρώματα οὐ συννύχθαι φύσει τοῖς
 σώμασιν, ἀλλὰ νόμῳ. Oppos. τύχῃ Procl. ad
 Plat. Cratyl. τύχῃ ἄρα καὶ οὐ φύσει τὰ ὀνό-
 ματα. Ceterum nulla vox Proteo similior. In
 quo loco verba Plutarchi commemoranda vi-
 dentur contra Colot. ὅθεν οὔτε χροάν ἐξ ἀχρώ-
 στων, οὔτε φύσιν ἢ ψυχὴν ἐξ ἀποίων καὶ ἀπα-
 θῶν ὑπάρχειν i. e. qualitas, quae *revera* est et
 a natura. Et Simplicii ad phys. f. 69. a. φύ-
 σιν μέντοι ἐξ ἐκείνων κατ' ἀληθείαν οὐδ' ἦντι-
 ναοῦν γέννα i. e. corpus, quod *revera* cohaeret.

III. *Fragmenta, quae supersunt praeter moralia.*

Librorum a Democrito πεντάθλω scriptorum nomina apud Aristotelem et Theophrastum nulla leguntur. Inter grammaticos Callimachus πίνακα scripsit τῶν Δημοκρίτου γλωσσῶν καὶ συνταγμάτων. *) Quem librum Thrasyllus vix ante oculos habebat, cum scribebat τὰ πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Δημοκρίτου βιβλίων i. e. prolegomena ad Democritum; tantum fide carere videntur, quae composuit. Diviserat autem omnem librorum copiam, sicut Platonis dialogos, κατὰ τετραλογίαν. Quem ordinem si interpretes cogitassent, non turbassent suis coniecturis librorum inscriptiones, vel unum librum in duos distrahentes vel triplices eiusdem libri inscriptiones cumulantes. Breviter dicam, quod Itali Rossii celeritatem et Hübneri sudorem aequae fugit. Consignantur apud Diogenem Laertium IX, 13. *ethicorum* librorum tetralogiae duae; ἡ γὰρ εὐεστώ, (quem librum dicunt quique huc referendus sit,) οὐχ εὐρίσκεται *physicorum* quatuor, post quas novem scripta sin-

*) Haerebam aliquando in hac voce, ita post γλωσσᾶς collocata, ac de συνθέτοις cogitabam.

gulos locos tractantia interposuit; *mathematicorum* très; *musicorum* duae; *technicon* duae.

Apud alios scriptores hi fere libri vel inscriptiones nominantur. *Περὶ τέλους* apud Clementem Alexandrinum, generaliter dictum. *Περὶ εὐδαιμονίης ψυχῆς καὶ κακοδαιμονίης* apud Stobaeum phys. 76. ex Heerenii coniectura, qua non opus fuit. *Ὑποθήκαι* apud Eusebium. *Περὶ ἰδεῶν* apud Sextum Empiricum. *Κανόνες* apud eundem 400. 520. *Περὶ πάθων* in etymologico magno v. *νένωται*. Quod apud Theophrastum de sens. §. 51 legitur ὥσπερ ἐν τοῖς περὶ εἰδῶν, (Schneid. εἰδῶλων,) de loco intelligo. *Δημόκριτος ἐν τοῖς σοφιστικοῖς* apud Galenum c. 5 turpiter scriptum est pro *Ὀνομάκριτος ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς*, quod videbam, cum legēbam Sext. Empir. 135. 620. *Ἐγραψε δὲ καὶ ἐπιστολάς*. Suidas v. *Δημόκριτος*. Hoc ex suo ingenio brevi librorum catalogo addidit.

Fragmenta praeter aliquot Aristotelis, Theophrasti, Plutarchi, Aeliani paraphrases paucissima supersunt, eaque ad íntimos doctrinae Democriteae locos explicandos vix quicquam valent. Utinam pulchritudine doctrinae inhaerente moti, si doctrinam negligebant, plura nobis servassent. Pauca illa ut semel uno loco contineantur, breviter conscribere paucisque verbis interpretari vel connectere volui *).

Initium primarii libri hoc fuisse videtur:

I. *Τὰ δὲ λέγω περὶ τῶν ξυμπάντων*. Haec loquor de universis. Cicer. acad. II, 23. Sext. Empir. 424. De origine rerum unus Simplicius videtur tria verba ser-

*) Hoc semel moneo, Democriti fragmenta non ad leges orationis Atticorum constituenda esse.

vasse ad Aristot. phys. f. 73. b. Δημόκριτος, ἐν οἷς φησι

II. Δίνῃ ἀπὸ παντὸς ἀποκρίνεσθαι παντοίων εἰδέων. De simili simile attrahente, quae res multis doctrinae locis adhibebatur, haec feruntur:

III. Καὶ γὰρ ζῶα ὁμογενέσι ζώοισι συναγελάζεται, ὡς περιστερὰι περιστερῇσι καὶ γέρανοι γεράνοισι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀλόγων· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ ἀψύχων, κατὰ περ ὁρᾶν πάρεστιν ἐπὶ τε τῶν κοσκινευομένων σπερμάτων καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ τῇσι κυματογῇσι ψηφίδων· ὅκου μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ κοσκίνου δῖνον διακριτικῶς φακοὶ μετὰ φακῶν τάσσονται καὶ κριθαὶ μετὰ κριθέων καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν· ὅκου δὲ κατὰ τὴν τοῦ κύματος κίνησιν αἱ μὲν ἐπιμήκεες ψηφίδες εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τῇσι ἐπιμήκεσι ὠθέονται, αἱ δὲ περιφερέες τῇσι περιφερέσι, ὡς ἂν συναγωγὸν τι ἐχούσης τῶν πραγμάτων τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος. Sext. Empir, 395. Quam sententiam sua paraphrasi afferre videtur Plutarchus plac. philos. IV, 19., eo fortasse non dissimilis Democrito, quod Homeri versum commemorat:

ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.

Omnia semper fuisse, neque quicquam fieri, nisi mutatione eorum, quae sunt, praeclare ita dixisse videtur:

IV. Ἦν ἡμῖν πάντα δυνάμει, ἐνεργείῃ δ' οὐ. Aristot. metaphys. 241. Br. De principiis Democritus, Plutarcho teste, dicebat,

V. Μὴ μᾶλλον τὸ δὲν ἢ τὸ μὴδὲν εἶναι. Quod Aristoteles interpretatur metaph. 15. Br. οὐθὲν

μᾶλλον τὸ ὄν τοῦ μὴ ὄντος εἶναι. In doctrina de sensuum veritate, quia idem aliis dulce, amarum aliis videatur, μὴ μᾶλλον γλυκὺ αὐτὸ ἢ πικρὸν εἶναι dicebat. Sext. Empir. 54. 81. Ita Theophrastus de sens. §. 69. καὶ πάλιν τὸ μηδὲν μᾶλλον ἕτερον τυγχανεῖν τῆς ἀληθείας. Cf. Aristot. metaphys. 77. Br. Scilicet ἀπλῶς τὸ μὲν σχῆμα καθ' αὐτό ἐστι, τὸ δὲ γλυκὺ καὶ ὅλως τὸ αἰσθητὸν πρὸς ἄλλο καὶ ἐν ἄλλοις, ὥς φησιν. Theophrastus autem ipsam tamen dulcedinem et amaritudinem eandem omnibus videri monet, ipsumque Democritum naturam earum constituere, cum dicat, id, quod nobis amarum sit, aliis dulce esse vel austerum. Ἔτι δὲ ποιεῖ σαφέστερον, inquit, ἐν οἷς φησι, γίνεσθαι μὲν ἕκαστον καὶ εἶναι κατ' ἀλήθειαν, ἰδίως δὲ ἐπὶ μικροῦ μοῖραν ἔχειν συνέσεως. Quae verba Schneiderus se non intelligere profitebatur. Philipsonus e Plutarchi loco plac. philos. IV, 4. ita correxit: ἰδίως δὲ ἐπὶ νεκροῦ, μοῖραν ἔχειν συνέσεως. Quid, si ita scripsit? Γίνεσθαι μὲν ἕκαστον καὶ εἶναι κατ' ἀλήθειαν, ἰδίως δὲ ἐπὶ μικροῦ μοῖραν ἔχειν συνουσίας. Ξυνουσίη i. e. οὐσία, quae omnibus communis est. Cf. Theophrast. hist. plant. I, 5. ἡ μὲν οὖν συνουσία καὶ ἡ ὅλη φύσις ἐν τούτοις. In universum Democritus suam de rebus sententiam hoc canone comprehendebat:

VI. Νόμῳ γλυκὺ, νόμῳ πικρὸν, νόμῳ θερμὸν, νόμῳ ψυχρὸν, νόμῳ χροίη· ἔτεῃ δὲ ἄτομα καὶ κενόν· ἅπερ νομίζεται μὲν εἶναι καὶ δοξάζεται τὰ αἰσθητά, οὐκ ἐστι δὲ κατὰ ἀλήθειαν ταῦτα, ἀλλὰ τὰ ἄτομα μόνον καὶ τὸ κενόν. Sext. Empir. 399. Quae verba saepe ab aliis scriptoribus tanguntur. De cognitione veritatis praeterea legebantur:

Ἐν τοῖς κανόσι·

VII. Γνώμης δὲ δύο εἰσὶ ἰδέαι, ἡ μὲν γνησίη, ἡ δὲ σκοτίη· καὶ σκοτίης μὲν τὰδε ξύμπαντα ὄψις, ἀκοή, ὁδμὴ, γεῦσις, ψαῦσις· ἡ δὲ γνησίη ἀποκεκρυμμένη δὲ ταύτης — εἴτα προκρίνων τῆς σκοτίης τὴν γνησίην ἐπιφέρει λέγων· ὅταν ἡ σκοτίη μηκέτι δύνηται μήτε ὁρᾶν ἐπ' ἔλαττον μήτε ἀκούειν μήτε ὁδμᾶσθαι μήτε ἐν τῇ ψαύσει αἰσθάνεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ λεπτότερον — . Sext. Empir. 400. Fragmentum infelicissime amputatum et laceratum. Hoc nunquam tibi, Sexte, condonabo. Tantane te nostri tenuere oblivia? — In medio loco Democritus fortasse dicebat, τὴν γνησίην γνώμην altera obscurari, i. e. ἡ δὲ γνησίη ἀποκεκρυμμένη διὰ ταύτης.

Ἐν τοῖς κρατυντηρίοις·

VIII. Ἡμεῖς δὲ τῷ μὲν εὐόντι οὐδὲν ἀτρεκές συνίεμεν, μεταπίπτον δὲ κατὰ τε σώματος διαθήκην καὶ τῶν ἐπεισιόντων καὶ τῶν ἀντιστηριζόντων.

XI. Ἐτεῇ μὲν νυν ὅτι οἶον ἕκαστόν ἐστι ἢ οὐκ ἔστι οὐ συνίεμεν, πολλαχῇ δεδήλωται.

Ἐν τῷ περὶ ἰδεῶν·

X. Γινώσκειν τε χρὴ ἄνθρωπον τῷδε τῷ κανόνι, ὅτι ἐτεῆς ἀπήλλακται.

XI. Δηλοῖ μὲν καὶ οὗτος ὁ λόγος, ὅτι ἐτεῇ οὐδὲν ἴδμεν περὶ οὐδενός, ἀλλ' ἐπιρῥυσμίη ἕκαστοισι ἡ δόξις.

XII. Καίτοι δῆλον ἔσται, ὅτι ἐτεῇ οἶον ἕκαστον γινώσκειν ἐν ἀπόρῳ ἐστί. Sext. Empir. 399. 400. Denique Diogenis verba addenda sunt in vita Pyrrhonis:

XIII. Ἐτεῖν οὐδὲν ἴδμεν· ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια. Cicero: et, ut Democritus, in profundo veritatem esse demersam, vel, naturam accusa, quae in profundo veritatem, ut ait Democritus, penitus abstruserit. Philo Judaeus et Lactantius gentile dictum allatrant, veritatem, divinam rem, non in puteo, sed in alto monte, imo in ipso coelo positam esse contendentes. De homine Democritus ita dicere coepit:

XIV. Ἄνθρωπος ἐστὶ, ὃ πάντες ἴδμεν. Sext. Empir. 424. 72. Quod Aristoteles et testatur et illustrat de part. animal. I, 1. εἰ μὲν οὖν τῷ σχήματι καὶ τῷ χρώματι ἕκαστόν ἐστι τῶν τε ζώων καὶ τῶν τε μορίων, ὁρθῶς ἂν Δημόκριτος λέγοι· φαίνεται γὰρ οὕτως ὑπολαβεῖν· φησὶ γὰρ παντί δῆλον εἶναι, οἷον ὅτι τὴν μορφήν ἐστι ἄνθρωπος. De procreatione hominis ita docuit, semen utriusque sexus e toto corpore praecipuisque eius partibus confluere, ita ut homo alius ex homine prosilire videatur. De qua re hoc dictum fertur:

XV. Ἐννοσίη σμικρὴ ἀποπληξίη· ἐξέσσονται γὰρ ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου. Hoc quidem apud unum Stobaeum VI, 57. Reliqui enim, quicunque vel Democrito vel alii hoc dictum tribuerunt, ἐπιληψίαν scripserunt. In nostro loco ἀποπληξίαν retinendam esse puto propter addita verba ἐξέσσονται γὰρ κ. τ. λ., quibus ratio reddi videtur, cur tantopere homines post rem veneream viribus iaceant destituti. Et in ea re potissimum similitudo cum apoplexia versatur. E libris de animalibus (περὶ ζώων γ') non pauca Aelianus ad verbum transscripsit. Quae, etsi lectu dignissima, mihi non tanti erant, ut denuo apponerem. Unum hic legatur de mulo.

XVI. Μὴ γὰρ εἶναι φύσεως ποίημα τὴν ἡμίονον,

ἀλλὰ ἐπινοίας ἀνθρωπίνης καὶ τόλμης, ὥς ἂν εἴποις, μοιχίδιον ἐπιτέχνημα τοῦτο καὶ κλέμμα. Δοκεῖ δέ μοι ποτε, ἢ δ' ὅς, ὄνος ἵππον βιασάμενος κατὰ τύχην κυῆσαι, μαθητὰς δὲ ἀνθρώπους τῆς βίας ταύτης γεγεννημένους εἶτα μέντοι προσελθεῖν ἐπὶ τὴν τῆς γονῆς αὐτῶν συνηθείαν.

Fulmine nihil percuti ac deleri, nisi quod repugnet, splendide dixit his verbis:

XVII. Διόβλητον μὲν οὐδέν, ὃ μὴ τὸ παρ' αἰθρίης στέγει σέλας. Ita Wyttenb. emendavit ap. Plut. quaest. symp. IV, 2. Denique ad hunc locum afferat aliquis latina verba apud Senecam quaest. natur. IV, 9. E mathematicis quaestio apud Plutarchum legitur (contra Stoic. de commun. notit. V, 406. W.) de superficie segmentorum conī ad basin resecti hunc in modum:

XVIII. Εἰ κῶνος τέμνοιτο παρὰ τὴν βάσιν ἐπιπέδῳ, τί χρὴ διανοεῖσθαι τὰς τῶν τμημάτων ἐπιφανείας, ἴσας ἢ ἀνίσους γινομένας; ἀνίσοι μὲν γὰρ οὖσαι τὸν κῶνον ἀνώμαλον παρέξουσιν, πόλλας ἀποχαράξεις λαμβάνοντα βαθμοειδεῖς καὶ τραχύτητας· ἴσων δὲ οὖσων ἴσα τμήματα ἔσται, καὶ φανεῖται τὸ τοῦ κυλίνδρου πεπονθὼς ὁ κῶνος, ἐξ ἴσων συγκείμενος καὶ οὐκ ἀνίσων κύκλων, ὅπερ ἐστὶν ἀπώτατον.

Musicarum tetralogiarum duo dicta servata sunt.

XIX. Ποιητῆς δὲ ἄσσα μὲν ἂν γράφῃ μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἱεροῦ πνεύματος, καλὰ κάρτα ἐστί. Clem. Alexandr. strom. V. Cf. Cicer. divinat. I, 37. Orator. II.

XX. Ὅμηρος φύσιος λαχὼν θεαζούσης ἐπέων κόσμον ἐτεκτῆνατο παντοίων. Dio Chrysost. orat. 55. Atque tertii fragmenti particulae

inventae sunt Herculani in quarto Philodemi de musica column. 36. Quas Rosinius ita supplevit: Δημόκριτος μὲν τοίνυν, ἀνὴρ οὐ φυσιολογώτατος μόνον τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱστορουμένων, οὐδὲ νεότητ' ἂν πολυπράγμων, μουσικὴν φησι νεωτέραν εἶναι, καὶ τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσι λέγων·

XXI. Μὴ ἀποκρίνω τὰ νῦν ἀναγκαῖον, ἀλλὰ ἐκ τοῦ περιεῦντος ἤδη γίνεσθαι. Quae sequuntur, incerta sunt. Neque illa satis placent; quamquam meliora nunc non habeo.

De diis, quos Democritus expulit, duo fragmenta afferenda sunt. Scilicet, quo deorum apud homines opinionem explicaret, etiam haec dixit:

XXII. Ὅρεόντες τὰ ἐν τοῖσι μετεώροισι παθήματα οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ περ βροντὰς καὶ ἀστραπαὺς κεραυνούς τε καὶ ἄστρον συνόδους ἡλίου τε καὶ σελήνης ἐκλείψεις, ἐδαιματοῦντο, θεοὺς οἰόμενοι πάντων αἰτίας εἶναι. Sext. Empir. 554. Συνόδους ἄστρον i. e. κομήτας. Alterum fragmentum, quod apud Clementem legitur protrept. 6., auctoris sui doctrinae pertinaciter reluctari videtur. Tamen iugum imponatur. Scilicet Clementem, Democritei cupidum fragmenti, intrusisse illud orationi suae puto. Democritus autem, ubi de deorum opinione ac veneratione disserebat, eos quoque attingebat, qui aërem tanquam Iovem adorabant. Haec igitur dixit:

XXIII. Τῶν λογίων ἀνθρώπων ὀλίγους ἀνατείναντας τὰς χεῖρας ἐνθαῦτα, ὃν νῦν ἡέρα καλέομεν οἱ Ἕλληνες, πάντα Δία μυθεέσθαι· καὶ πάντα οὗτος (ita inquit) οἶδε καὶ διδοῖ καὶ ἀπαιρέεται καὶ βασιλεὺς οὗτος τῶν πάντων. Δία μυθεέσθαι pro διαμυθεέσθαι

Heinsius correxit et nuper propter Orellii negligentiam denuo Burchardus. Eadem in strom. V. leguntur. Ὑπ' αὐγὰς ὁ Δημόκριτος εἶναι τινὰς ὀλίγους γράφει τῶν ἀνθρώπων, οἳ δὴ ἀνατείναντες τὰς χεῖρας ἐνθαῦτα, ὃν νῦν ἡέρα καλέομεν οἱ Ἕλληνες, πάντα Δία μυθέονται, καὶ πάντα οὗτος οἶδε καὶ διδοῖ καὶ ἀπαιρέεται καὶ βασιλεὺς οὗτος τῶν πάντων. Fortasse Persas dicit, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντας Herod. I, 131. Quod autem dicit, οἳ νῦν ἡέρα καλέομεν οἱ Ἕλληνες, poetas Graecorum significat et mythographos, qui aërem per allegoriam dei nomine appellaverint. Eleganter hoc: illi enim antea soli loquebantur.

Denique de vita sua ita gloriabatur:

XXIV. Ἐγὼ δὲ τῶν κατ' ἐμεωυτὸν ἀνθρώπων γῆν πλείστην ἐπεπ'λανησάμην ἱστορέων τὰ μήκιστα, καὶ ἀέρας τε καὶ γέας πλείστας εἶδον, καὶ λογίων ἀνθρώπων πλείστων εἰσήκουσα, καὶ γραμμέων συνθέσιος μετὰ ἀποδέξιος οὐδεὶς κώ με παρήλλαξε, οὐδ' οἱ Αἰγυπτίων καλεόμενοι ἀρπεδονάπται· σὺν τοῖσδ' ἐπὶ πᾶσι ἐπ' ἔτε' ὀγδώνοντα ἐπὶ ξείνης ἐγενήθην. Clem. Alexandr. strom. I. Postrema, in quibus vocula ἐπὶ ter in verba subrepsit, ita interpretor. Cum his i. e. Aegyptiorum sacerdotibus i. e. si commorationem apud Aegyptios sacerdotes adnumero, in universum octoginta annos a patria urbe abfui. Pro numero octoginta annorum, in quo omnes haesitarunt, Pappencordtius acute quinque annos scribi iussit. Alius coniiciat ὀκτωκαίδεκα. Ego non terreor tanto numero annorum. Atque de Athenis alii negarunt, ipse Democritus hoc narrasse fertur apud Laertium:

XXV. Ἦλθον εἰς Ἀθήνας καὶ οὐ τις με
ἔγνωκε. Veni Athenas, neque me quisquam ibi
agnovit. Cf. Valer. Maxim. VIII, 7.

Post fragmenta, aliqua verborum lumina, qui-
bus posteriores scriptores suam orationem illustrarunt,
vide collecta.

Ὁ γὰρ ὀμφαλὸς πρῶτον ἐν μήτρῃσιν, ὥς φησι Δη-
μόκριτος, ἀγκυρηβόλιον σάλου καὶ πλάνης ἐμφύεται,
πεῖσμα καὶ κλῆμα τῷ γινομένῳ καρπῷ καὶ μέλλοντι.
Plut. am. prol. II. Cf. de fortit. Rom. II.

Ὅθεν εὖ ἔχει τὸ τὴν νύκτα καὶ τὸν ὕπνον ἐν μέσῳ
θέμενος καὶ ποιήσαντες ἱκανὸν διάλεμμα καὶ διάστημα,
καθάρους αὖθις ὥσπερ ἐξ ὑπαρχῆς καὶ νέα ἐφ' ἡμέρῃ
φρονέοντας κατὰ Δημόκριτον ἀνίστασθαι. Plut. quaest.
symp. III, 6. VIII, 3. Coniecerunt νέα νέα ἐφ' ἡμέρῃ,
vel νέα ἐφ' ἡμέρῃ i. e. nova oriente die. Nihil mutan-
dum esse videtur; νέα ἐφ' ἡμέρῃ φρονεῖν erit: für den
neuen Tag denken. Inde Homerus paullo alio sensu ἐφη-
μέρια φρονέοντες.

Κοράκων μὲν λαρυγγισμοῖς καὶ κλωσμοῖς ἀλεκτρα-
ρίδων καὶ σύσιν ἐπὶ φορυτῷ μαργαινούσαις, ὥς ἔφη
Δημόκριτος, ἐπιμελῶς προσέχειν σημεῖα ποιουμένοις
πνευμάτων καὶ ὄμβρων. Plut. de sanit. tuend. Clem.
Alexandr. protrept. §. 92. Cf. Arat. Diosem. v. 391.

Λέγομεν οὖν ἐν ἡμῖν, ὅτι πολλὰ μὲν, ὃ ἄνθρωπε,
σοῦ καὶ τὸ σῶμα καὶ νοσήματα καὶ πάθη φύσει τε ἀνίη-
σιν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ προσπίπτοντα δέχεται θύραθεν· ἂν
δὲ σαυτὸν ἐνδοθεν ἀνοιξῆς ποίκιλόν τι καὶ πολυπαθὲς
κακῶν ταμεῖον εὐρήσεις καὶ θησαύρισμα, ὥς φησι Δη-
μόκριτος, οὐκ ἔξωθεν ἐπιρρέόντων, ἀλλ' ὥσπερ ἐγγείους
καὶ αὐτόχθονας πηγὰς ἔχόντων. Plut. IV, 17. W.

Ἐριδαντέων δὲ κατὰ Δημόκριτον καὶ ἱμαντελικιτέων

λόγους ἀφετέον. Plut. quaest. symp. I, 1. Clem. Alexandr. strom. I §. 22.

Οὐχ ὁρᾶν φησι (Ἐρατοσθένης) πῶς ἂν εἰς πράγματα καταστρέφοιτο ἡ ζήτησις αὕτη, ἀλλὰ μόνον ἔριν διαιτῶντων μᾶλλον κατὰ Δημόκριτον εἶναι. Strab. I. 65. Paris.

Denique truncus in Etymolog. magn. v. νένωται. Φημι θεά νοῦνται. Sylburg. coniecit: φήμι θείῃ νοῦνται, oraculis divinis erudiuntur. Fortasse φρενὶ ἰθεά νοῦνται. Memini enim homerici φρενὶ νοεῖν et ἰθὺς φρονεῖν.

Tantum.

Ego Fridericus Agrippinensis natus sum Coloniae Agrippinensis anno MDCCXIV, patre Marco, consiliario iustitiae, et matre Elisabetha e gentis de Noll. Gymnasium patriae vrbis Fridericiae Wilhelmianum per octo annos frequentavi. Deinde anno MDCCXXXI ad scholam Fridericam Wilhelmianam Rhemensem ————— Diesterwegio, rectore amplissimo, civibus universitatibus, et Calhero, decano specialissimo, ordinis philosophorum adscriptus sum. Atque per quatuor ibi annos haec sunt quae didici.

Introductionem in philosophiam, logicam, metaphysicam apud Bobriekium. Psychologiam et ius naturale apud Dreier-Hülshoffium. Historiam philosophiae graecae et historiam philosophiae aevi christianae apud Brandisium. De historia mundi aevi Hülsmanni. De historia nova Loebellii, de historia Romanorum ad Livii priores libros Ritteri scholis additis. De mythologia Graecorum et Romanorum, de antiquitatibus graecis, de historia litterarum graecorum Wackelium audiui docentem. Ritteri scholas de antiquita-

ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι. Πλάτ. δυνάμει. συμμ. I. i. Clem. Ale-
xand. Strom. I. 2. 22.

Ὁ δὲ ὅτις πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ
καὶ ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ. Στράβ. I.
ὁ δὲ Πάρις.

Denique trunus in Etymolog. magn. v. ἀποδοῦναι.
Ὁ δὲ ὅτις πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ
καὶ ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ. Στράβ. I.
ὁ δὲ Πάρις.

Λαβὴν

ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ
καὶ ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.

ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ
καὶ ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.

ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ
καὶ ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.
ἀποδοῦναι πρὸς (ἀποδοῦναι) ποῦ ἐπὶ αὐτῷ.

Ἐπιδεικνύμεθα δὲ καὶ ἐν τῷ ἑκτονῷ καὶ ἐν τῷ ἑβδόμῳ.

V I T A.

Ego **F r i d e r i c u s H e i m s o e t h u s** natus sum Coloniae Agrippinensium anno **M D C C C X I V**, patre **M a r c o**, consiliario iustitiae, et matre **E l i s a b e t h a** e gente **d e N o ë l**. Gymnasium patriae urbis **F r i d e r i c i u m W i l h e l m i u m** per octo annos frequentavi. Dein anno **M D C C C X X X I** ad almam **F r i d e r i c i a m W i l h e l m i a m R h e n a n a m** transgressus a **D i e s t e r w e g i o**, rectore amplissimo, civibus universitatis, a **C a l k e r o**, decano spectatissimo, ordini philosophorum adscriptus sum. Atque per quatuor ibi annos haec sunt quae didici.

Introductionem in philosophiam, logicam, metaphysicam apud **B o b r i c k i u m**. Psychologiam et ius naturale apud **D r o s t e - H ü l s h o f i u m**. Historiam philosophiae graecae et historiam philosophiae aevi christiani apud **B r a n d i s i u m**. De historia medii aevi **H ü l l m a n n i**, de historia nova **L o e b e l l i i**, de historia Romanorum ad **L i v i i** priores libros **R i t t e r i** scholis adfui. De mythologia Graecorum et Romanorum, de antiquitatibus graecis, de historia litterarum graecarum **W e l c k e r u m** audiui docentem. **R i t t e r i** scholas de antiquita-

tibus latinis, de historia litterarum romanarum, de re metrica Graecorum et Romanorum adii. Heinrichum audiebam, cum interpretabatur Taciti annales, Iuvenalis satiras, Persii satiras, Horatii sermones, (satiras et epistolas,) Ciceronis libros de re publica, Ciceronis orationem pro Murena, denique mythos graecos ad librum Apollodori. Naekii interpretationi Persarum et exercitationibus criticis interfui. Welckerum audiui Aristotelis artem poeticam, Sophoclis Antigonem, Horatii carmina illustrantem. De Andria Terentii et Aristotelis artis poeticae prima parte Ritterus disseruit. Freitagii scholas de grammatica Arabum, Vullersii de genesi et psalmis frequentavi. Germanicae linguae indolem in universum Schlegelius explicabat, antiquae Germanorum linguae rudimenta Diezius. Berndius diplomaticae artis omnes partes, Diezius grammaticam italicam, Strahlius anglicam me docuerunt. Seminarii philologici, Heinrichio et Naekio moderantibus, socius ordinarius fui. De historia artis graecae atque de picturis et anaglyphis veterum Welckerum audiui disserentem. Denique artem musicam, si fas est in vita eam rem commemorare, quae vita dulcior et carior est, inter studia non neglexi.

Descripsi nomina rerum, quas a praeceptoribus didici. Quantum his debeam et amicitiae beneficia qui describerem? Sed liceat amicissimorum virorum nomina iterare Heinrichii, Naekii, Welckeri, Brandisii.

Nunc me ad doctorum virorum numerum accessu-
rum disputationibus suis vel retinebunt vel digniorem
facient :

ED. BROCKHOF, Sem. Reg. Philol. Sod.

H. DÜNTZER, Dr. Philol.

Has enim **THESES** propono publice a me
defendendas.

- I. *Historia philosophiae graecae pars est philologiae.*
- II. *Democritum alii aiunt gravitatem atomis dedisse, alii negant. Neutri in sua re mentiuntur. Scilicet pondus illis inesse docuit, singulis secundum magnitudinem, compositis secundum inanis copiam. Sed motum illum naturalem omnium ponderum e regione sua inferiorem locum petentium Epicurus primus ad genesin rerum adhibuit et declinationem addidit. Loci de ea re sunt: Aristot. de gener. I, 8. Theophr. de sens. §. 61 seqq. Stob. phys. 347. H. Plut. plac. philos. I, 3. Cicer. de fato §. 23. §. 46.*
- III. *Ciceronis locus in academ. prior. II, §. 73. ita scribendus est: Atque is non hoc dicit, quod nos, qui veri esse aliquid non negamus, percipi posse negamus: ille verum plane negat esse, sensus quidem non obscuros dicit, sed tenebricosos; sic enim appellat eos. Is, qui cet.*

- IV. *Ausonii versus in epist. XVIII, 29.*
quique sacri lacerum collegit corpus Homeri
Zenodotum significat et epicum cyclum.
- V. *Apud Horatium particula palinodiae Stesichori*
latet.
- VI. *Dionysiacorum certaminum memoria apud Athe-*
nienses, ut alia multa, quae ad rem publicam
attinebant, lapidibus inscribebatur. Inde postea
libros scribebant, quibus tituli erant αἱ διδασκα-
λῖαι vel περὶ διδασκαλιῶν cet. Scholiastae ad
Sophoclis Aiacem verba: Δικαίαρχος δὲ Αἴαν-
τος θάνατον ἐπιγράφει, ἐν δὲ ταῖς διδασκαλίαις
ψιλῶς Αἴας ἀναγράφεται. accurate ita intelli-
guntur: Δικαίαρχος δὲ (ἐν ὑποθέσει) Αἴαντος
θάνατον ἐπιγράφει, ἐν δὲ ταῖς διδασκαλίαις (quae
leguntur in grammaticorum libris) ψιλῶς Αἴας
ἀναγράφεται.
- VII. *Sophocles in scena Atheniensium bis, in principio*
et Thamyridis et Nausicae, cernebatur.
- VIII. *Apollonius in ordinem a grammaticis datum non*
venit, quia Aristarchus atque Aristophanes, poe-
tarum iudices, neminem sui temporis in nume-
rum redegerunt. Quintil. instit. orat. X, 1, 54.
Seilicet in omni litterarum genere praeclarissi-
morum scriptorum ordo a grammaticis constitu-
tus est. Aristophanes et Aristarchus poetarum iu-
dices fuerunt.
- IX. *In secundo libro Naeviani carminis Aeneas Car-*
thaginem venit.
- X. *Niebuhrus trium Merobaudis panegyricorum fra-*
gmenta invenit.

XI. *In frugmento Anacreontis:*

ὦ παῖ, παρθένιον βλέπων,
δίζημαί σε, σὺ δ' οὐκ αἶεις,
οὐκ εἰδώς, ὅτι τῆς ἐμῆς
ψυχῆς ἡνιοχεύεις.
nihil mutandum est.

XII. *Quod in versu Aeschyli Pers. 165. Dind.*

Ταῦτά μοι διπλῇ μέριμν' ἄφραστός ἐστιν
ἐν φρεσὶ·

caesura vel diaeresis deest, id singulari modo excusatur.

XIII. *Saturnius versus simplex metrum est.*

XIV. Ἔστιν ὄνομα τὸ δεῖς καὶ ἰσοδυναμεῖ τῷ τίς.

XV. *Homeri ὀλοοίτροχος non descendit de voce ὀλοὸς et τρέχω.*

XVI. *In Aristotelis verbis de arte poëtica c. I. Ὅσπερ γὰρ καὶ χρώμασι καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνται τινες ἀπεικάζοντες, (οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ διὰ συνηθείας,) ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φωνῆς· οὕτω καὶ ταῖς εἰρημέναις τέχναις ἀπασαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῷ καὶ λόγῳ καὶ ἁρμο- νίᾳ· τούτοις δὲ cet. nihil mutandum est, nihil tollendum.*

XVII. *In Dionysii de Servio Tullio verbis IV, 15.*

Sigonii et Niebuhrii, magnorum virorum, transpositiones minime satisfaciunt. Verba non transposita, si explicari possunt, maiorem fidem habent. Locum, quemadmodum in codicibus scriptus est, a transpositionibus defendo.

XVIII. *Merobaudis truncata verba p. 8 Niebuhr. edit.*

II. sic restituo. Tibi enim cubile glabra rupes,

*aut tenue levamen in caespite; nox in vigiliis,
dies in laboribus; militia iam pro voluptate; lo-
rica non tam munimen, quam vestimen; galea
non adparatus, sed conservatio; postremo gladii,
qui aliis procinctus, tibi usus est. Nec immerito
te ita communem alacritati ac labori, labori ac
potestati, natura formavit; nam in ore omnium
graviores res laborans languorem proximitas tua
in velocitatem tuam vertit.*

namque hanc lectionem in scripturae sacrae
libris in laboribus; etiam hanc per contemplationem
sua non tam vacillat, sed in contemplatione
non solentibus, sed in contemplatione
qui ad hoc profectus, sed non per hanc lectionem
in hac contemplatione etiam in laboribus
per hanc contemplationem etiam in laboribus
per hanc contemplationem etiam in laboribus
per hanc contemplationem etiam in laboribus
per hanc contemplationem etiam in laboribus

Heimsoeth, Friedrich,

Democriti de anima doctrina Addita sunt Democritea ; Diss. inaug

Bonna 1835

Diss. 2093,13

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10849596-1